

Nordmenns
kjøttetterspørsel:
kun påvirket av
økonomi og
demografi?

Anel Finci
Chr. Anton Smedshaug

Notat 1–2025

Forfatter	Anel Finci og Chr. Anton Smedshaug
Tittel	Nordmenns kjøtteterspørsel: kun påvirket av økonomi og demografi?
Prosjekt	Utvikling i kjøttforbruk og driverne bak
Utgiver	AgriAnalyse
Utgiversted	Oslo
Utgivelsesår	2025
Antall sider	39
ISSN	1894-1192, Internett: ISSN 1894-1877
Emneord	Kjøttforbruk. Eterspørselstrender. Rødt kjøtt. Kostråd. Dyrevelferd. Matinflasjon
Forsidebilde	Nortura

AgriAnalyse

AgriAnalyse er en faglig premissleverandør og et kompetent utredningsmiljø i spørsmål knyttet til landbruk og politikk. AgriAnalyse arbeider med nasjonale, internasjonale og organisasjonsinterne problemstillinger innenfor våre prioriterte satsingsområder. Ansatte i AgriAnalyse har tverrfaglig bakgrunn med kompetanse fra flere ulike samfunnsvitenskapelige og landbruksfaglige tradisjoner. Se www.agrianalyse.no for mer informasjon.

Forord

Trender i norsk kosthold er avgjørende å forstå for å produsere mest mulig markedsrettet, opprettholde et norsk jordbruk som i praksis har Norge som eneste marked, og ikke minst bidra til størst mulig selvforsyning. Særlig det animalske markedet er viktig for norsk jordbruk der selvforsyningsgraden er over 90 % (ikke hensyntatt forimport), og dermed også bidrar til mye verdiskaping og aktivitet over hele landet. På vegetabilsk varer derimot er selvforsyningen mellom 20-25 % med mer begrenset norsk potensial ut fra dagens forbruksmønster. Alt dette bidrar til at forståelsen av animalske produkters etterspørselstrender er svært viktig for norsk produksjon.

Vi takker Nortura Totalmarked for oppdraget om å se nærmere på etterspørselstrender for kjøtt. Vi ønsker også å takke MatPrat for gode faglige innspill og nyttig kilde- og datamateriale.

Oslo, januar 2025

Chr. Anton Smedshaug
Daglig leder AgriAnalyse

Innhold

SAMMENDRAG	1
1.FORBRUK AV KJØTT	3
2.KOSTHOLDSRÅDENE OG HELSE	8
2.1 KOSTHOLDSRÅD FOR KJØTT.....	8
2.2 VEGETARMATRENDER OG KOSTHOLDSRÅD FOR SUBSTITUTTER.....	12
2.3 NYE KOSTHOLDSRÅD- HVA KAN VI FORVENTE?	19
3. DYREVELFERD VERST BLANT KYLLINGPRODUSENTER?	21
4. KLIMA OG MILJØ: HVORFOR SPISES DET IKKE MER SVIN?.....	25
5. OPPSUMMERING: EFFEKTER AV ULIKE SAMFUNNSTRENDER.....	28
5.1 HELSE PÅVIRKER TROLIG UTVIKLINGEN I KJØTTFORBRUKET.....	28
5.2 TRE FAKTORER SOM SKAPER USIKKERHET OM FREMTIDIG FORBRUK AV RØDT KJØTT	31
6. KAN MAN UTELUKKE AT DET IKKE BARE ER PRISENE SOM TREKKER NED FORBRUKET AV RØDT KJØTT?	32
7.INTERNASJONALE SAMMENLIGNINGER	36
7.1 FORBRUKET I NORGE ER MODERAT	36
7.2 KJØTTFORBRUKET I SVERIGE OG DANMARK HAR GÅTT NED OVER TID	38
7.3 FORSKJELLER OG LIKHETER I SKANDINAVIA.....	39
LITTERATURLISTE	41

Sammendrag

Nordmenns kjøttforbruk målt i kg per person har siden 1959 økt kraftig i takt med sterk inntektsvekst og økt kjøpekraft. De siste årene har derimot kjøttforbruket falt betydelig etter å ha ligget på et forholdsvis stabilt nivå siden 2007. I 2023 konsumerte per person i snitt 71 kg kjøtt, noe som er det laveste forbruksnivået siden 2006. Ser man på ulike kjøttslag så har forbruksutviklingen derimot, og da særlig siden 2000, vært svært ulik. Forbruket av rødt kjøtt har siden 2016 hatt en fallende trend og sammenlignet med årtusenskiftet så har forbruket av rødt kjøtt i 2023 falt med om lag 7,5 prosent. Hvitt kjøtt, herunder kylling, har på sin side sett en kraftig forbruksvekst i samme tidsperiode, og har siden 2000 økt med hele 150 prosent. Innenfor rødt kjøtt har det særlig vært en forbruksnedgang i 2022 og 2023, to årganger som har vært sterkt preget av dyrtid og høy matinflasjon.

I tillegg til økonomiske og demografiske parametere drives nordmenns matvaner og kjøttforbruk også av trender og andre faktorer som ikke er like lett kvantifiserbare. Det har de siste årene være økt fokus og bevisstgjøring knyttet til klima, miljø og bærekraft, og hvordan dette påvirkes av matinntaket vårt. I 2011 kom det også nasjonale kostholdsråd der det blant annet for første gang ble kvantifisert en maksimal anbefaling for inntak av rødt kjøtt. Ikke minst har det òg vært satt større søkelys på dyrevelferd. I dette notatet har vi analysert og drøftet hvordan slike forhold kan ha påvirket det norske kjøttkonsumet.

Av disse overnevnte momentene så antyder forbruksdata at kostholdsråd og helse trolig påvirker nordmenns kjøttforbruk, mens dyrevelferd og økt søkelys på klima- og miljøhensyn i mindre grad har hatt betydning for nordmenns inntak av kjøtt. Forbruket av rødt kjøtt målt i kg per person viser stort sett en fallende utvikling siden 2016, og i 2023 ble det for første gang registrert et gjennomsnittsforkbruk av rødt kjøtt som var lavere enn myndighetenes maksanbefaling. Nedgangen innenfor rødt kjøtt har dog vært størst i 2022 og 2023, slik at deler av forbruksreduksjonen må også ses i sammenheng med dyrtid og høy vekst i matvareprisene. Samtidig viser forbrukstallene at nedgangen i rødt kjøtt er bredt forankret blant samtlige kjøttslag, og at svin som er det rimeligste kjøttslaget har hatt den største konsumnedgangen. Ikke minst så viser tidlige salgsprognoser at forbruket av rødt kjøtt ser ut til å falle ytterligere i inneværende år til tross for utsikter til lavere inflasjon og vekst i reallønnen.

Når det gjelder dyrevelferd så er det i mye større grad dissonans mellom hva forbrukerne sier de gjør eller ønsker å gjøre, og hva man faktisk gjør. I en spørreundersøkelse gjennomført av YouGov på vegne av MatPrat så kommer det frem at innenfor landbrukssegmentet så er det størst skepsis til dyrevelferden innenfor kyllingproduksjonen, mens det er lite skepsis knyttet til dyrevelferden innenfor storfeproduksjonen. Dette står i sterk kontrast til forbrukstall som viser at forbruk av kyllingkjøtt har økt klart siden 2010, mens storfekonsumet har gått litt motsatt vei, særlig de siste to årene.

Økt bevisstgjøring på klima og miljø gjenspeiles også kun delvis i forbrukstallene, og dette avviket er særlig synlig for svinekjøtt. Svinekjøtt som sammen med kylling er kjøttslaget med klart lavest klimaavtrykk har ikke sett en varig forbruksvekst over tid, til tross for høyt

forbruk i enkeltår, og har til og med hatt en klar forbruksnedgang i 2022 og 2023. Når det gjelder kjøttslag med høyt klimaavtrykk så har forbruket av storfe og lam i det store bildet vært forholdsvis stabilt, selv om særlig storfe har sett en nedadgående trend de siste par årene.

En mulig årsak til dissonansen mellom faktisk forbruket og hva forbrukerne sier de gjør eller ønsker å gjøre henger trolig sammen med at det er de yngste aldersgruppene som i størst grad er skeptiske til dyrevelferden i norsk landbruk, og som er mest opptatt av å redusere klimaavtrykket. Yngre er generelt sett ofte mer idealistiske enn eldre, men befinner seg i en livssituasjon der økonomiske begrensninger medfører til at man ikke kan foreta alle forbrukervalg som man ønsker. Videre så er det jo ofte slik at forbrukere må foreta en avveining mellom ulike hensyn når det gjelder inntak av kjøtt. F eks dersom man mener at dyrevelferden er verst innenfor kyllingproduksjon så bør man redusere kylling-forbruket, men da kan dette gå på bekostning av helse- og miljøaspektet. I undersøkelsen Spisefakta 2024 så svarer de fleste respondentene at **smak, pris og helse** er de viktigste faktorene ved innkjøp av landbruksvarer.

Det er uklart om trenden med redusert forbruk av rødt kjøtt vil fortsette videre fremover, eller om dette kun er kortvarig trend forsterket av inflasjon og dyrtid. I dette notatet har vi identifisert særlig tre parametere som er usikkerhetsmomenter for den fremtidige utviklingen i kjøttforbruket: **Inflasjon og dyrtid**: hvordan vil etterspørselen etter rødt kjøtt påvirkes når inflasjonen dempes og prisutviklingen normaliseres? **Forbruk av belgvekster**: fortsetter økningen i forbruket av belgvekster? **Oppfølging av kostrådene**: hvordan vil myndigheter og det offentlige Norge følge opp de nye kostrådene-eksempelvis i form av offentlige innkjøp?

Et annet interessant spørsmål er hvordan nordmenns konsum av kjøtt har utviklet seg over tid sammenlignet med andre nærliggende land. Tall fra FAO viser at nordmenns kjøttforbruk er moderat: vi spiste mindre kjøtt per person sammenlignet med gjennomsnittet i Europa i 2022, men sammenlignet med våre danske naboer så var kjøttforbruket vårt høyere det året. Tallene viser også at kjøttforbruket per person i Norge har vært stabilt over tid, mens både Danmark og Sverige har sett en nedadgående trend i kjøttforbruket siden 2010.

Det er viktig å trekke fram at det hefter en del usikkerhet rundt FAO-tallene. Dette skyldes hovedsakelig at det kan være en del avvik mellom FAO sine beregninger og beregninger/statistikk som lages på nasjonalt nivå for hvert enkelt land, blant annet grunnet ulik metodebruk. Av den grunn er FAO-tallene også de beste egnede dataene til å foreta internasjonale sammenligninger nettopp fordi samme metodegrunnlag er brukt på tvers av land.

1. Forbruk av kjøtt

Etterspørselen etter kjøtt og egg blir som de fleste ikke-varige konsumvarer sterkt påvirket av utviklingen i økonomiske parametere slik som pris og inntekt. Når en konsument's inntekt øker antas det at etterspørselen etter kjøtt og kjøttvarer stiger. Øker prisen på en kjøttvare relativt i forhold til andre substituerende varer, herunder også andre kjøttvarer, vil derimot etterspørselen etter denne kjøttvaren normalt sett falle. Eksempelvis antar man at dersom prisen på storfe øker relativt mer enn prisen på kylling så vil trolig etterspørselen etter storfe falle. Slike goder omtales ofte som normale goder eller alminnelige goder. Videre er befolkningsvekst og demografisk utvikling også en svært viktig parameter for utviklingen i total etterspørsel av kjøtt og egg. Desto større befolkningsveksten er, desto større blir etterspørselsveksten etter kjøtt og kjøttvarer. Samtidig er det betydelige forskjeller mellom ulike aldersgrupper og ulike etnisiteter både når det gjelder hvor mye kjøtt man konsumerer, men også i hva slags kjøttslag man konsumerer.

I tillegg til økonomiske og demografiske parametere vil også faktorer som holdninger og trender, samt kostholdsråd påvirke nordmenns matvaner og kjøttkonsum. Det har de siste årene vært økt fokus og bevisstgjøring knyttet til klima, miljø og bærekraft, og hvordan dette påvirkes av matinntaket vårt. I 2011 kom det også nasjonale kostholdsråd der det blant annet for første gang ble kvantifisert en maksimal anbefaling for inntak av rødt kjøtt. Ikke minst har det òg vært satt større søkelys på dyrevelferd. I dette notatet ønsker vi å se på hvordan slike forhold påvirker det norske kjøttkonsumet. For å avdekke hvordan slike faktorer påvirker kjøttetterspørselen har vi sammenstilt forbruksdata for kjøtt for perioden 2000-2023 opp mot ulike spørreundersøkelser om nordmenns matvaner. Vi har også sett nærmere på myndighetenes kostholdsråd, tall for klimagassutslipp fra ulike matvarer, samt undersøkelser om nordmenns forhold til dyrevelferd. I tillegg har vi avslutningsvis sett på hvordan nordmenns kjøttforbruk har utviklet seg sammenlignet med andre nærliggende land.

I kapittel 1 presenterer vi forbrukstall per person fra Helsedirektoratet da disse tallene er de offisielle norske forbrukstallene. Disse tallene er basert på engrosforbuket av kjøtt, og det er i all hovedsak disse tallene man referer når man viser til forbruksutvikling i notatet. Disse tallene inneholder ikke forbruksvolumene som kan knyttes til grensehandel. I avsnittet som omhandler kostholdsråd har vi derimot belaget oss på beregnet reelt forbruk av kjøtt fra Animalia, da vi anser det som en mer realistisk kilde på hvor mye kjøtt man faktisk inntar. Disse tallene er bedre egnet til å sammenlikne inntak av rødt kjøtt med kostrådenes anbefaling som rå vare. I kapittel 6 der vi ser på internasjonale sammenligner tar vi i bruk FAO-data da disse er mest sammenlignbare på tvers av land.

Helsedirektoratets årlige rapport «Utviklingen i norsk kosthold» presenterer utviklingen i nordmenns matvareforbruk over tid. Tallene viser at engrosforbruket¹ av kjøtt per person økte kraftig fra 38 kg i 1959 til 74 kg per person i 2013, en tidsperiode med sterk inntektsvekst og økt kjøpekraft. I de påfølgende årene gikk totalforbruket litt ned før det igjen stabiliserte seg på rundt 72-74 kg per person. Et unntak er 2021, ett år hvor nordmenns matvareforbruk var sterkt preget av koronapandemien, og hvor kjøttkonsumet målt som engrosforbruk økte betydelig. Nedstenging av restauranter og spiseplasser sammen med en generell vridning fra tjenestekonsum til varekonsum bidro til denne utviklingen. De siste to årene har derimot det totale kjøttforbruket vært fallende. Noe av nedgangen skyldes nok normalisering av nordmenns matvareforbruk etter gjenåpning av samfunnet, noe henger sammen med trender og holdninger, men en god del av reduksjonen kan også knyttes til inflasjonen og stigende matvarepriser. I 2023 var det gjennomsnittlige kjøttforbruket per person på 71 kg, noe som er det laveste forbruksnivået siden 2006 (figur 1.1).

Boks1.1 Engrosforbruk av kjøtt

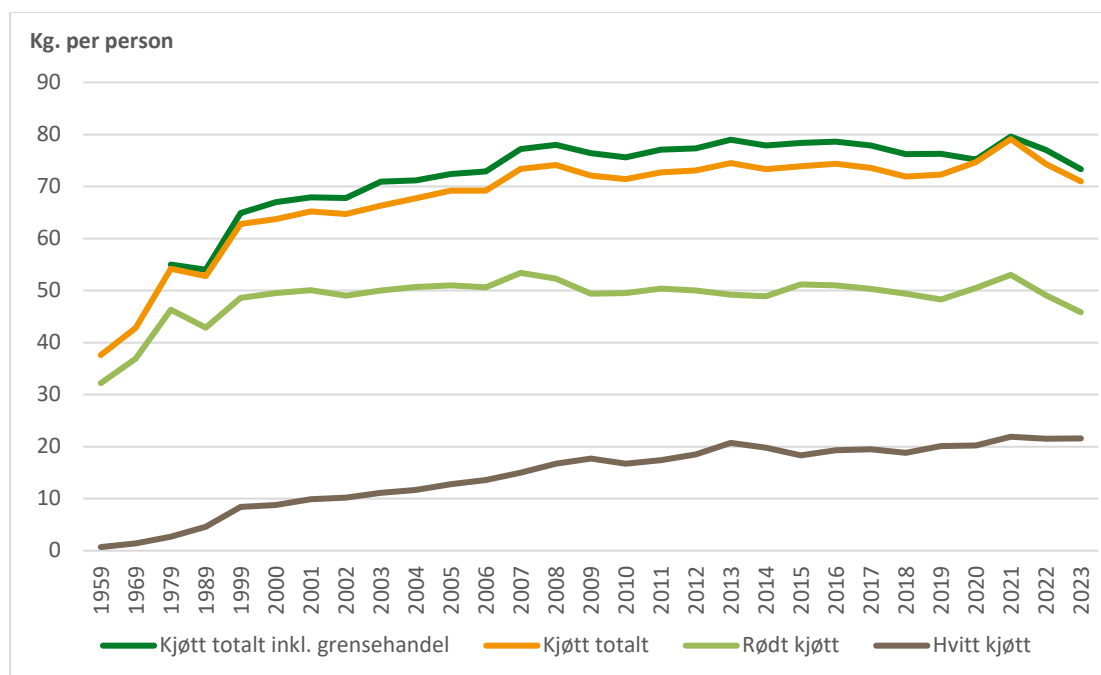
Engrosforbruk viser antall tonn kjøtt som produseres i Norge, korrigert for lagerendringer, grensehandel, import og eksport. Disse tallene viser slakteskrotter til rådighet for bearbeiding og salg, det vil si slakt inklusive bein, avskjær og biprodukter. Engrosforbruket er en bruttoverdi som ikke er presis i forhold til hva folk faktisk spiser. Engrosforbruk av kjøtt inkluderer biprodukter, men inkluderer ikke tall for grensehandel.

Ser man på ulike kjøttslag så har forbruksutviklingen derimot, og da særlig siden 2000, vært svært ulik. Det samlede engrosforbruket av rødt kjøtt per person (svin, storfe/kalv, sau/lam og geit/kje) økte fra 32 til 53 kilo per person per år i perioden 1959–2007, hvor veksten var særlig markant fram til årtusenskiftet. Etter 2007 gikk forbruket av rødt kjøtt litt ned før det stabiliserte seg på rundt 49-50 kg de neste årene. Etter en ny forbrukstopp i 2015 så man tendenser til fallende konsum av rødt kjøtt, men denne trenden ble avbrutt i koronaårene med et særlig høyt forbruk av rødt kjøtt i 2021. De siste to årene har derimot konsumet av rødt kjøtt falt igjen, og i 2023 spiste man i snitt kun 45,8 kg rødt kjøtt ifølge tall fra Helsedirektoratet.

Sammenlignet med årtusenskiftet så har forbruket av rødt kjøtt i 2023 falt med om lag 7,5 prosent. Engrosforbruket av hvitt kjøtt (fjørfe) på sin side økte fra 1 til 9 kilo per person per år i perioden 1959–2000, før forbruket tiltok ytterligere og vokste til 21 kg per person i 2013. Fra 2014 til 2020 stabiliserte forbruket seg på rundt 19-20 kg, før det økte noe igjen. Med dette så har forbruket av hvitt kjøtt for den siste 3-årsperioden ligget fast på 21,5-22 kg.

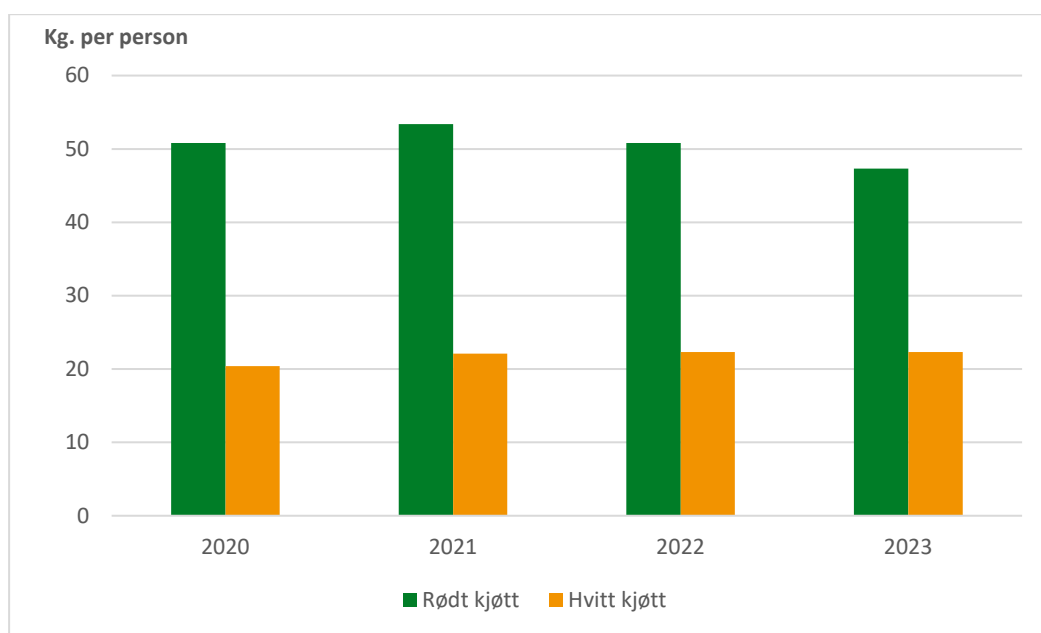
¹ Engrosforbruk av kjøtt inkluderer biprodukter, men inkluderer ikke tall for grensehandel

Ser man på utviklingen siden årtusensskiftet så har forbruket av hvitt kjøtt økt med nesten 150 prosent.

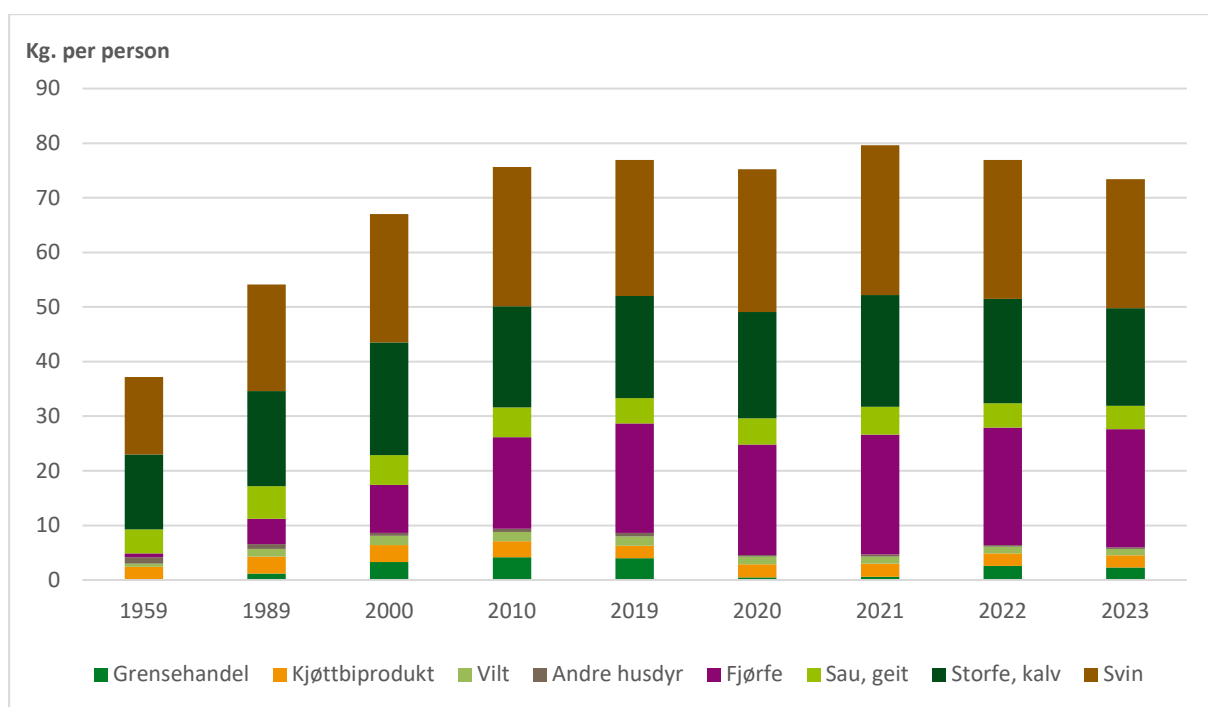
Figur 1.1 Forbruk rødt og hvitt kjøtt i kg per person. Kilde: Helsedirektoratet

Grensehandel er en viktig del av norsk varekonsum og spiller også inn på nordmenns totale forbruk av kjøtt. Inkluderer man grensehandel i forbrukstallene så øker forbruket av kjøtt per person i 2023 til 73,3 kg, se figur 1.2. Grensehandel stod dermed for 2,3 kg av nordmenns gjennomsnittlige kjøttforbruk i 2023, mens tilsvarende tall for eksempelvis 2013 var 4,5 kg. Som det òg kommer frem av figur 1.2 så var grensehandelen i 2020 og 2021 svært lav grunnet reiserestriksjoner ifm korona. I rapportserien *Kjøttets Tilstand* lager Animalia anslag på forbruk av hvit og rødt kjøtt når man inkluderer grensehandel. Inkluderer grensehandel øker forbruket per person av rødt kjøtt i 2023 fra 45,8 kg til 47,3 kg, mens forbruket av hvitt kjøtt går opp fra 21,6 til 22,3 kg.

Figur 1.2 Forbruk av rødt og hvitt kjøtt i kg per person når man inkluderer grensehandel.
Kilde: Animalia

Ser man nærmere på fordelingen innenfor rødt kjøtt så spiste per person 23,6 kg svinekjøtt, 17,7 kg storfe og 4,3 kg sau/lam i 2023. Utviklingen over tid viser at forbruket av svin per person økte etter årtusenskiftet, men at svinekonsumet har hatt en klar tilbakegang de siste to årene etter å ha ligget på et forholdsvis stabilt nivå siden 2010. Storfe på sin side har siden 2000 sett en moderat nedadgående trend med unntak av enkeltår slik som koronaåret 2021, mens sau/lam har holdt seg på et relativt stabilt nivå selv om forbruket også her har gått noe ned siste to årene. En årsak bak det relativt stabile, men lave forbruket av lam/sau, henger delvis sammen med at dette er et kjøttslag som i Norge hovedsakelig konsumeres i faste og korte sesonger (senhøst og juletiden). Videre viser forbrukstallene fordelt etter dyreslag at det har vært høyest forbruk av kjøtt fra svin over lang tid. Tabell 1.1 viser også at forbruket av kjøtt fra fjørfe har siden 2017 vært høyere enn forbruket av kjøtt fra storfe. I 2023 stod svinekjøtt for 33 prosent av kjøttforbruket per person, mens tilsvarende andel for fjørfe og storfe var henholdsvis 30 og 25 prosent. Når det gjelder forbruket av egg per person så har dette vært stabilt de siste 10 årene, og har ligget på rundt 13 kg.

Figur 1.3 Forbruk etter kjøttslag i kg per person. Kilde: Helsedirektoratet og Animalia

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Fjørfe	16,74	17,40	18,45	20,71	19,80	18,29	19,27	19,47	18,80	20,07	20,20	21,94	21,46	21,57
Svin	25,50	26,36	25,59	24,95	25,65	26,31	26,23	25,78	25,55	24,89	26,10	27,44	25,38	23,55
Småfe	5,49	5,10	5,15	5,35	5,17	5,09	4,87	5,21	5,08	4,62	4,85	5,09	4,53	4,30
Storfe	18,53	18,90	19,21	18,91	18,13	19,81	19,89	19,30	18,67	18,70	19,53	20,46	19,11	17,94
Øvrige	0,57	0,52	0,51	0,48	0,42	0,42	0,45	0,33	0,34	0,39	0,27	0,35	0,33	0,32
Kjøttbiprodukter	2,91	2,75	2,71	2,57	2,69	2,68	2,46	2,18	2,22	2,35	2,36	2,42	2,31	2,21
Vilt	1,67	1,63	1,44	1,49	1,42	1,33	1,27	1,31	1,28	1,27	1,38	1,34	1,22	1,16
Grensehandel	4,21	4,43	4,22	4,51	4,55	4,43	4,13	4,29	4,24	4,04	0,47	0,59	2,75	2,26
Total	75,61	77,09	77,30	78,98	77,84	78,35	78,56	77,88	76,18	76,34	75,16	79,65	77,11	73,32

Tabell 1.1 Engrosforbruk etter kjøttslag i kg per person. 2010-2023. Kilde: Animalia

2. Kostholdsrådene og helse

For å analyse hvordan kostholdsrådene og helse kan ha påvirket nordmenns kjøttkonsum de siste årene så har vi tatt utgangspunktet i de tidligere kostholdsrådene fra 2011. Nye nasjonale kostholdsråd ble lansert 15. august 2024, og mot slutten av avsnittet drøfter vi hvordan dette kan komme til å påvirke fremtidig kjøttetterspørsel.

2.1 Kostholdsråd for kjøtt

Større fokus på sunt kosthold har bidratt til endringer i norske husholdningers matvaner de seneste årene. I Helsedirektoratets kostholdsråd fra 2011 anbefales det blant annet å velge hvitt kjøtt, rent kjøtt og magre kjøttprodukter med lite salt. Videre fastslås det at mengden rødt kjøtt og bearbejdede produkter av rødt kjøtt² bør begrenses til 500 gram per uke (ca. 750 gram regnet som rå vekt). Dette tilsvarer to til tre middager og litt kjøttpålegg. I Animalias rapport [Kjøttets Tilstand 2024](#) er det laget anslag på hvordan mengden kjøtt på engrosnivå påvirkes når man trekker fra anslag for uspiselige deler og svinn gjennom verdikjeden. I tillegg inkluderer tallene forbruket som kommer fra grensehandel, og brutt ned på ulike kjøttslag så inkluderer tallene også biprodukter. Disse tallene omtales som beregnet reelt forbruk, og gir et mer realistisk anslag på hvor mye kjøtt man faktisk konsumerer sammenlignet med tall for engrosforbruket som ble presentert i forrige kapittel (se tabell 1.1).

Beregningene viser at per person i 2023 i snitt konsumerte årlig 37,6 kg rødt kjøtt i rå vekt, noe som utgjør 723 gram per uke. Dette tilsvarer et forbruk som er marginalt lavere enn maksanbefalingen i kostholdsrådene fra Helsedirektoratet. Til sammenligning var tilsvarende forbruk i 2022 på 773 gram, og 2023 var dermed det første året, etter at kostholdsrådene ble lansert, der det ble registrert at nordmenn spiste mindre rødt kjøtt enn myndighetens maksanbefaling. Tilsvarende tall for 2011, året da kostholdsrådene ble lansert, viser at per person konsumerte 42,9 kg rødt kjøtt årlig eller 825 gram per uke. Med dette så har nordmenns ukentlige forbruk av rødt kjøtt blitt redusert med om lag 100 gram i løpt av en 12-årsperiode, noe som tilsvarer en prosentvis nedgang på 12 prosent.

² Rødt kjøtt er kjøtt fra svin, storfe, sau og geit

Boks 2.1 Beregnet reelt forbruk

NIBIO beregner det reelle kjøttforbruket basert på engrosforbruket. Tallene viser kjøttforbruk korrigert for beininnhold, sener og øvrige ikke-spiselige deler av dyret. Andelen spiselig vare er ulikt for de forskjellige typer av husdyr. Utgangspunktet for beregningene er mengde kjøtt som er teoretisk mulig å spise på det enkelte husdyr. Deretter er det tatt høyde for svinn i produksjons- og omsetningsledd, samt hos forbruker. Beregnet reelt forbruk gjenspeiler forbruket av rent, rått kjøtt og kan brukes til å sammenlikne inntak av rødt kjøtt med kostrådernes anbefaling som rå vare.

Ser man mer i detalj på utviklingen over tid så viser tabell 2.1 at konsumet av rødt kjøtt lenge var stabilt i årene etter at kostholdsrådene ble lansert (2011), og at man først begynte å se tendenser til en liten og sammenhengende konsumnedgang i tidsperioden 2016-2020. Samtidig ser vi at konsumet av rødt kjøtt økte betydelig i koronaåret 2021, ett år der restriksjoner førte til en stor endring i nordmenns matvareforbruk og en generell vridning i nordmenns forbruk fra tjenester mot varekonsum. Nedstenging av samfunnet og reiserestriksjoner medførte til at tjenestekonsumet falt betydelig, og de frigjorte midlene ble i stedet tatt ut i økt vareforbruk. Nordmenn brukte blant annet større deler av inntekten sin på sportsutstyr og dagligvarehandel. Dette kan på mange måter indikere at dersom man får et positivt inntektssjokk så øker konsumenter inntaket av rødt kjøtt som ofte har en dyrere prislapp enn hvitt kjøtt og andre substitutter. I tillegg kan det faktumet at måltider ble flyttet fra restauranter og offentlige kantiner til private hjem også ha påvirket kjøttforbruket da førstnevnte ofte tilbyr en annen matprofil enn det husholdningene velger å spise hjemme.

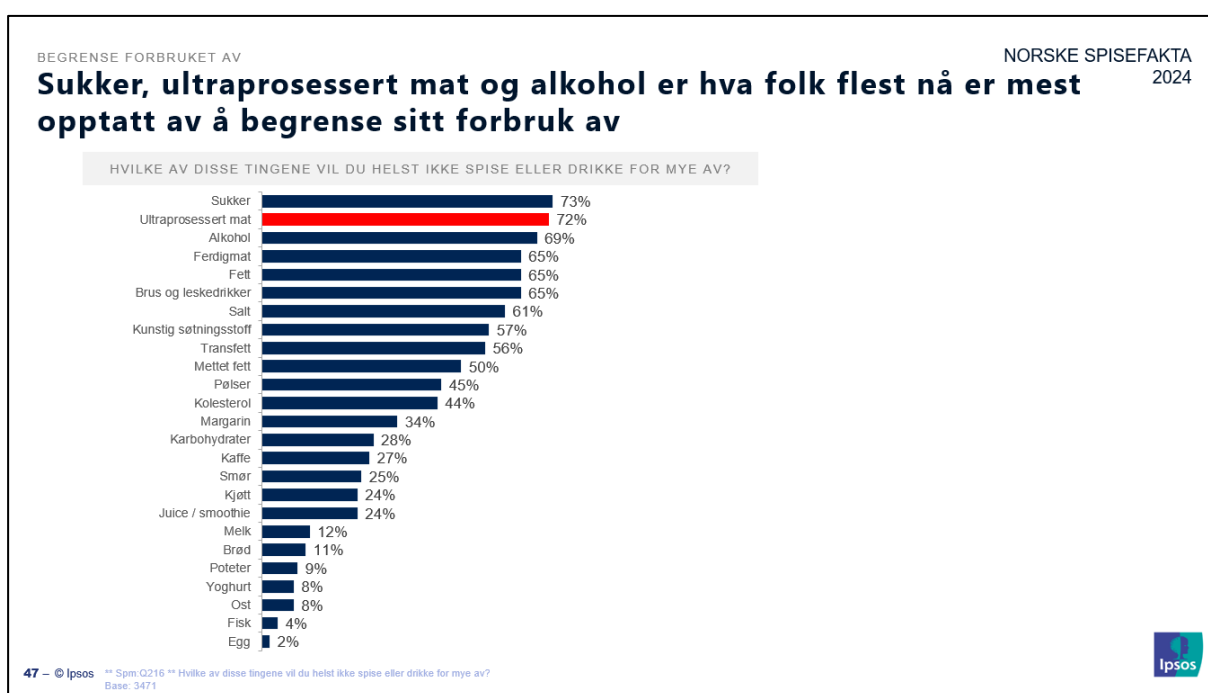
Tabell 2.1 viser videre at trenden med redusert forbruk av rødt kjøtt returnerte etter gjenåpningen av samfunnet i 2022, og at nedgangen tiltok ytterligere i 2023. Begge disse årene har derimot vært preget av dyrtid og høy vekst i matvareprisene. Det er derfor krevende å anslå hvor mye av nedgangen for de siste 2 årene som skyldes trend og kostholdsråd, og hvor mye av nedgangen som kan tilskrives dyrtid og høye matvarepriser. Et annet usikkerhetsmoment er hvordan offentlige innkjøp eventuelt kan ha påvirket kjøttforbruket, blant annet innførte Oslo kommune i perioden 2019-2023 flere tiltak for å redusere kjøttforbruket i kommunale virksomheter.

Noe som taler for at kostholdsrådene kan ha hatt betydning for den registrerte forbruksnedgangen av rødt kjøtt er det faktumet at inntaket av hvitt kjøtt har økt fra 2021 til 2023, til tross for at hvitt kjøtt har hatt høyere prosentvis prisvekst³ enn både storfe og lam i denne toårsperioden. I tillegg så ser man at forbruksreduksjonen av rødt kjøtt er bredt forankret, og at samtlige kjøttslag innenfor definisjonen rødt kjøtt har sett en forbruksnedgang i denne toårsperioden. Svin som er det rimeligste av disse kjøttslagene har likevel hatt den klart største volumnedgangen både i 2022 og særlig i 2023. Dette indikerer at det ikke kun er

³ Målt i engrospriser

prisutviklingen som har vært avgjørende for konsumnedgangen av rødt kjøtt i perioden.

En stor og viktig produktkategori innenfor svinekjøtt er pølser, og ifølge en TV2 - artikkel så spiser en gjennomsnittlig nordmann over 100 pølser i året. Skepsis til ultraprosessert mat, herunder pølser men også skinke, har derimot kommet høyt opp på dagsordenen de seneste årene, og ultraprosessert mat er sammen med sukker den matvaregruppen som nordmenn flest ønsker å redusere, ifølge IPSOS-undersøkelsen Spisefakta 2024. Matvaregruppen «ultraprosessert mat» ble for øvrig tatt med i valgsettet til Spisefakta-undersøkelsen for første gang i 2023/24 runden, og gikk som figur 2.1 viser nesten rett til topps. Denne økte bekymringen knyttet til ultraprosessert mat kan trolig også ha bidratt til den klare forbruksnedgangen for svin i 2024, og er noe som forsterker indikasjonen på at helseaspektet påvirker forbruket av kjøtt.

Figur 2.1 Matvarer som nordmenn ønsker å begrense mest mulig av i 2023/2024. Kilde: Ipsos Spisefakta 2024

I det store bildet så tyder mye på at kostholdsradene for kjøtt kan ha bidratt til at nordmenn spiser mindre rødt kjøtt enn før, selv om det særlig er utviklingen i 2022 og 2023 som har styrket grunnlaget for denne konklusjonen. Ser man dog på tidsserien i tabell 2.1 så har det siden 2016 vært en nedadgående trend i forbruket av rødt kjøtt i alle år, bortsett fra 2021, som kan anses som en «uteligger/ekstremverdi». I tillegg viser undersøkelser slik som Spisefakta 2024 at helse og sunnhet er blant de viktigste faktorene for hvilke valg konsumenter foretar når de handler landbruksprodukter. Samtidig antyder tallene fra de siste årene at større sjokkimpulser påvirker forbruket av rødt kjøtt i betydelig grad. Koronapandemien bidro til et høyt forbruk av rødt kjøtt i 2021, og mye tyder på at den pågående dyrtiden har bidratt til å

forsterke utviklingen med lavere forbruk av rødt kjøtt. Forbruket av hvitt kjøtt på sin side har hatt en jevn vekst siden 2011, noe om også er i tråd med kostholdsrådene der det blant annet anbefales å velge hvitt kjøtt.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Storfe	13,5	13,7	14	13,8	13,2	14	14,4	14	13,5	13,6	14	15	13,9	13
Småfe	3,9	3,6	3,7	3,8	3,7	3,6	3,5	3,7	3,6	3,3	3,4	3,6	3,2	3,1
Fjørfe	12,1	12,6	13,4	15,1	14,3	13	14	14,2	13,7	14,6	15	16	15,7	15,7
Svin	20,2	20,9	20,1	19,7	20,2	21	20,7	20,3	20,1	19,6	21	22	20,2	18,6
Vilt	1,2	1,2	1	1,1	1	1	0,9	0,9	0,9	0,9	1	1	0,9	0,8
Øvrige	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2
Kjøttbiprodukter	2,2	2,1	2,2	2	2,1	2,2	2	1,7	1,7	1,8	1,9	1,9	1,7	1,7
Privatimport/grensehandel	3,6	3,8	3,6	3,9	3,9	3,8	3,5	3,7	3,6	3,5	0,4	0,5	2,2	1,9
Sum kjøtt inn til forbruker	57,1	58,3	58,4	59,6	58,8	59	59,3	58,7	57,5	57,6	56	60	58	55,1
Rødt kjøtt	42,2	42,9	42,4	41,8	41,8	43	42,9	42,1	41,4	40,6	40	42	40,3	37,6
Hvitt kjøtt	13,4	14	14,7	16,4	15,7	15	15,3	15,5	15	15,8	15	16	16,5	16,5

Tabell 2.1 Beregnet reelt forbruk av kjøtt. 2010- 2023. Kilde: Animalia

Det er dog uklart om trenden med redusert forbruk av rødt kjøtt vil fortsette fremover, og hvordan etterspørselen eventuelt vil påvirkes når inflasjonen dempes og prisutviklingen normaliseres. Nortura Totalmarked lager prognoser for totalt engrossalg av rødt kjøtt for inneværende og neste år, noe som kan gi en pekepinn på forbruksutviklingen fremover. Ser man på prognosene for 2024 som er laget per november 2024 så viser tallene en nedgang i engrossalget for storfe og lam/sau på henholdsvis 1,2 og 4,2 prosent, mens totalsalget av svin er ventet å stige med 2,1 prosent. Hensyntar man befolkningsveksten for å anslå forbruket per person så viser estimatene våre at engrosforbruket av storfe og lam per person går ned med henholdsvis 1 og 0,5 kg i 2024, mens forbruket av svin per person er mer eller mindre uendret. Når det gjelder hvitt kjøtt (fjørfe) så viser våre estimater som er basert på interne prognoser, et uendret engrosforbruk per person på 21,6 kg. Samlet sett indikerer altså 2024-prognosene for engrossalg av kjøtt at trenden med redusert forbruk av rødt kjøtt også forsetter i inneværende år, mens forbruket av hvitt kjøtt holder seg på et stabilt, men høyt nivå. Tidlige prognoser for 2025 viser foreløpig at nedgangen i forbruket av rødt kjøtt per person er ventet å flate ut til neste år, mens konsumet av hvitt kjøtt per person er ventet å ha liten økning.

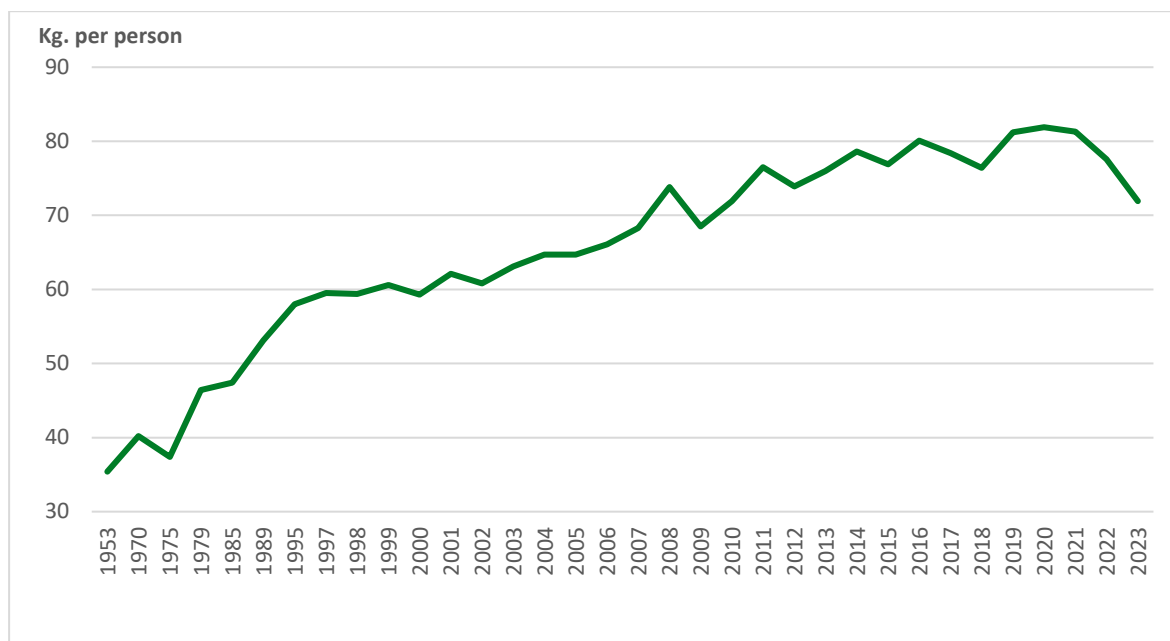
	Estimater 2024	2024/2023	2024/2023	Estimater 2025	2025/2024	2025/2024
	Volum kg per person	Endring i kg.	Endring i prosent	Volum kg per person	Endring i kg.	Endring i prosent
Storfe	16,9	-1	-5,6	16,9	-0,05	-0,3
Småfe	3,8	-0,5	-11,3	3,9	0,1	2,7
Fjørfe	21,6	0,1	0,3	21,8	0,19	0,9
Svin	23,6	0	0,1	23,5	-0,06	-0,3
Rødt kjøtt	44,31	-1,5	-3,2	44,31	-0,01	0

Tabell 2.2 *Estimater for engrosforbruk per person av ulike kjøttslag for 2024 og 2025.*
Kilde: Nortura Totalmarked og AgriAnalyse

SSBs konjunkturtenninger anslår for disse årene en inflasjon i Norge på henholdsvis på 3,4 og 3,3 prosent som er betydelig lavere sammenlignet med inflasjonen i 2022 og 2023, men allikevel et høyt inflasjonsnivå sett opp mot utviklingen siden årtusenskiftet. I tillegg viser SSBs prognoser en reallønnsvekst på henholdsvis 1,9 og 1,6 prosent for henholdsvis 2024 og 2025. Selv om tidlige salgsprognoser for neste år ofte er svært usikre, og til tross for at anslått inflasjon for inneværende og neste år fortsatt er relativt høy, så antyder disse tallene at avtakende prisvekst og reallønnsvekst ikke ser ut til å gi utslag i økt forbruk av rødt kjøtt fremover på kort sikt.

2.2 Vegetarmatrender og kostholdsrad for substitutter

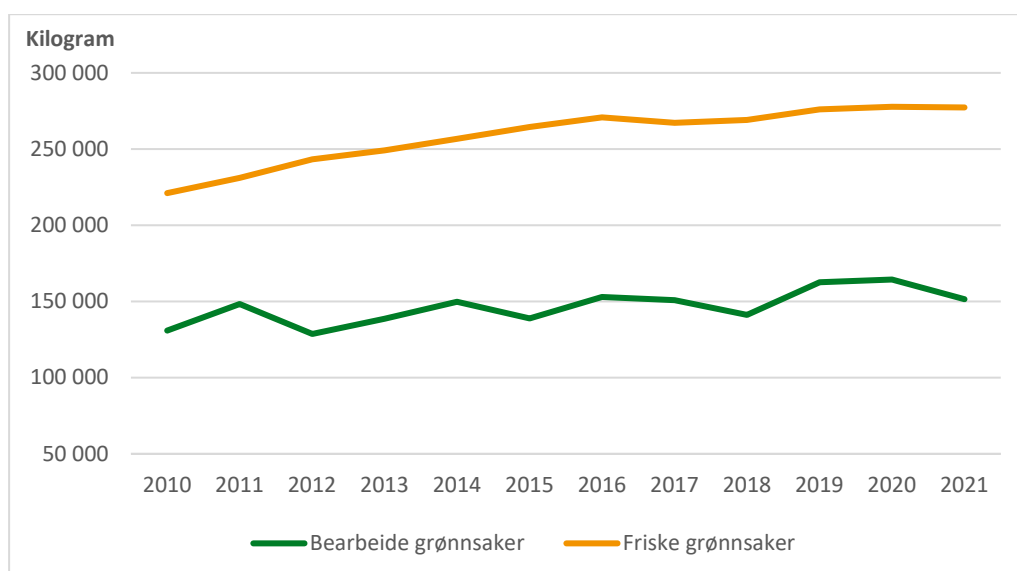
Andre kostholdsrad som også kan påvirke nordmenns inntak av kjøtt er anbefalinger knyttet til frukt og grønnsaker. Dette fordi grønnsaker både kan fungere som substitutter og komplementære goder til kjøtt. I Helsedirektoratets anbefalinger fra 2011 anbefales det å spise minst fem porsjoner grønnsaker, frukt og bær hver dag, hvorav halvparten bør være grønnsaker. En porsjon tilsvarer 100 gram, og kan for eksempel være en liten bolle med salat, en gulrot eller en middels stor frukt. Helsedirektoratet skriver videre «*La grønnsaker og frukt være en del av alle dagens måltider.*» Videre så har det de siste tiårene generelt vært en trend mot mer vegetarmat, og flere spørreundersøkelser slik som Ipsos Spisefakta har antydnet at nordmenns interesse for vegetariske alternativer har økt. Den økende vegetarinteressen har òg medført til lansering av flere nye plantebaserte kjøttstatningsprodukter i dagligvarebutikkene slik som veganerpizza og plantbaserte hamburgere og pølser.

Figur 2.2 Konsum av grønnsaker per person. Kilo. 1953-2023. Kilde: Helsedirektoratet.

Figur 2.2 viser at forbruket av grønnsaker har økt betydelig over tid, og at per person i snitt spiste nesten 80 prosent mer grønnsaker i 2023 enn i 1970. Den offisielle anbefalingen fra helsemyndighetene om å spise *5 om dagen* kom i 1996, og siden da har forbruket av grønnsaker økt med om lag 21 prosent. Figuren viser derimot også at grønnsaksforbruket har falt kraftig siden forbrukstoppen i 2020. Da konsumerte hver person 82 kg grønnsaker, men senere så har forbruket falt med hele 10 kg til 2023, viser foreløpige tall fra Helsedirektoratet.

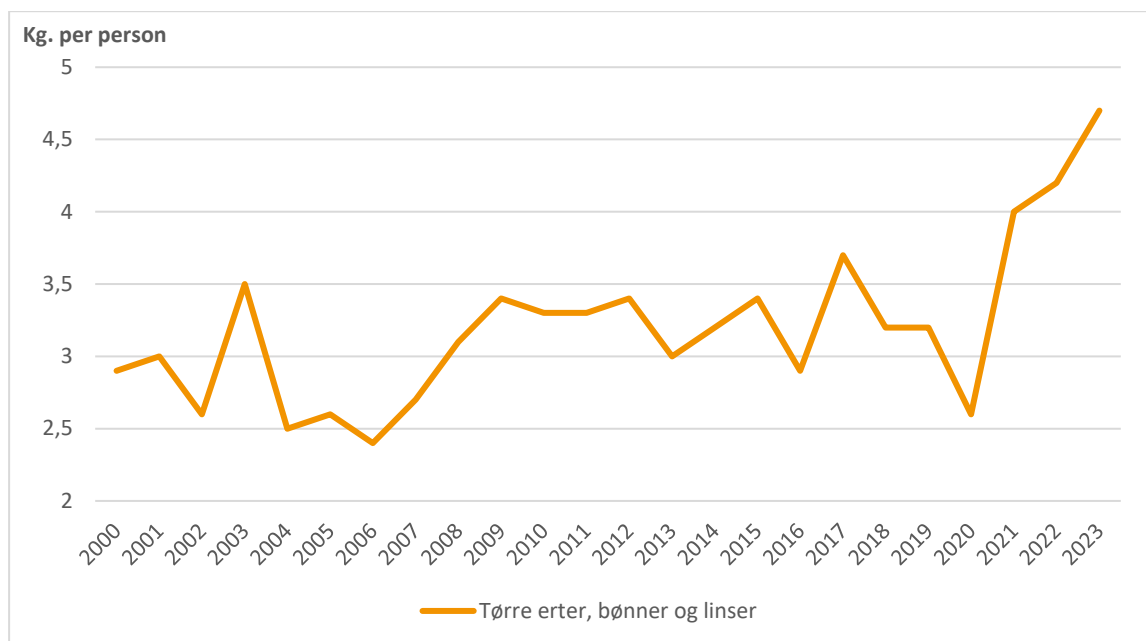
Grønnsakssegmentet er omfattende, og dekker svært mange og ulike typer vekster. Noen grønnsakstyper kan derfor anses som substitutter til kjøtt, men svært mye av grønnsakene er komplementære varer til kjøtt. Det er derfor krevende å si eksakt hvordan økt grønnsaksforbruk har påvirket det norske kjøttkonsumet. I rapporten *Norsk selvforsyning av matvarer-status og potensial* (Finci, Svennerud, Smedshaug og Rustad) skilles det mellom friske og bearbejdede grønnsaker, hvor sistnevnte gruppe trolig i større grad omfatter grønnsaksprodukter som er direkte substitutter for kjøtt slik som plantebaserte burgere, pølser og «kjøttdeig». Figur 2.3 viser at både friske og bearbejdede grønnsaker hadde en vekst i totalforbruket i Norge i perioden 2010-2021, men at det er de friske grønnsakene som har hatt den største veksten både målt i kg og prosent. Dette indikerer at det er de grønnsakene som i størst grad er komplementære produkter til kjøtt som har hatt den største forbruksveksten i tidsperioden. I en nyhetsartikkel (NRK) fra 2023 sier også alle de tre store dagligvarekjedene at etterspørselen etter plantebaserte produkter har flatet ut i det siste etter en periode med vekst.

*Figur 2.3 Totalt konsum av friske og bearbeidede grønnsaker. Kilo. 2010-2021.
Kilde: NIBIO*

Belgvekster som bønner, kikerter og linser, inngår ikke i Helsedirektoratets kostråd om fem om dagen, men er svært proteinrike vekster, og inneholder i tillegg rikelig med mineraler og vitaminer. Nettopp av den grunn trekkes ofte belgvekster frem som fullverdige middagsalternativer til kjøtt. Belgfrukter er dermed i høyst grad en direkte substitutt til kjøtt, dog med en annen aminosyresammensetning.

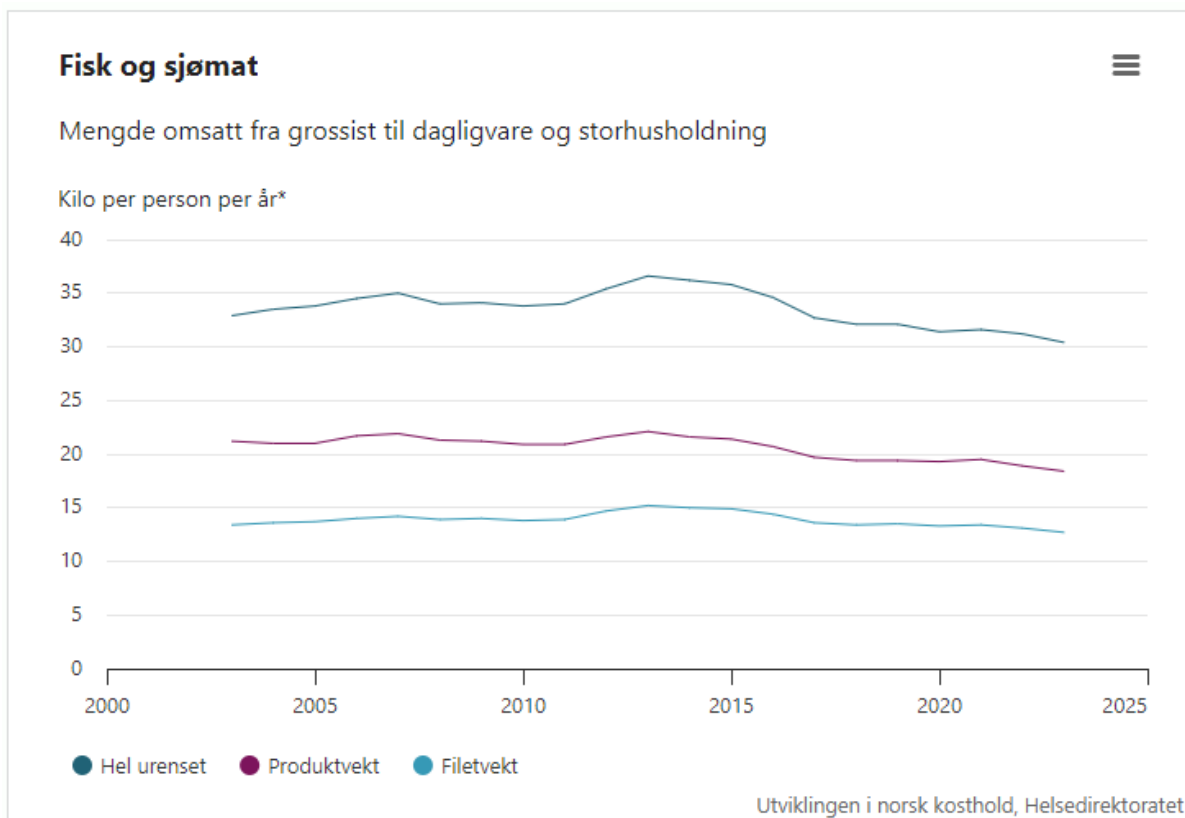
Figur 2.4 viser derimot at konsumet av belgvekster per person lenge var stabilt, og lå i snitt på om lag 3 kg. årlig per person. Dog ser vi et oppsving i konsumet de siste tre årene, og i 2023 konsumerte per person i snitt nesten 5 kg belgfrukter. Et unntak de siste årene er 2020 hvor konsumet gikk ned til 2,6 kg per person, noe som trolig kan knyttes til endrede matvaner i forbindelse med koronapandemien. Belgvekster er også rimelige proteiner i en tid der inflasjonen er høy, noe som trolig også har bidratt til oppsvinget i forbruk.

Figur 2.4 Konsum av belgvekster per person. Kilo. 2000-2023. Kilde: Helsedirektoratet.

Når det gjelder fisk og sjømat som i mange tilfeller kan være et direkte substitutt for kjøtt så anbefales det kostholdsrådene at man spiser fisk til middag to til tre ganger i uken, noe som tilsvarer et totalforbruk på 300-450 gram ren fisk i uken. Forbruksdata fra Helsedirektoratet viser at konsumet målt i produktvekt har ligget på 18–22 kilo per person per år i perioden 2003–2023, mens omregnet til filetvekt har forbruket ligget på 13–15 kilo per person per år. Omgjort til hel urensset fisk (rund vekt) så tilsvarer dette er forbruk på 30–37 kilo per person per år.

Tallene fra Helsedirektoratet viser at forbruket av fisk har hatt en nedadgående kurve siden 2013, og målt i produktvekt så har forbruket gått ned med 17 prosent fra 2013 til 2023. Dette forbruksmønsteret kan delvis henge sammen med at fisk har hatt en svært høy prisvekst de seneste årene. Et annet moment som ofte trekkes fram er at konsumet av fisk er særlig lavt blant yngre. Blant annet viser en undersøkelse fra 2022 fra Sjømatrådet at så mye som 35 prosent av barn og unge i alderen 8-19 år spiser fisk sjeldnere enn én gang i uken. Her trekkes det ofte fram at yngre velger vekk fisk da det oppfattes som vanskelig å tilberede fisk på en spennende og variert måte. En ytterligere faktor som mulig kan ha bidratt til den negative forbrukstrenden er økt skepsis til oppdrettsfisk, både av helsemessige og miljømessige årsaker i tillegg til dyrevelferd.

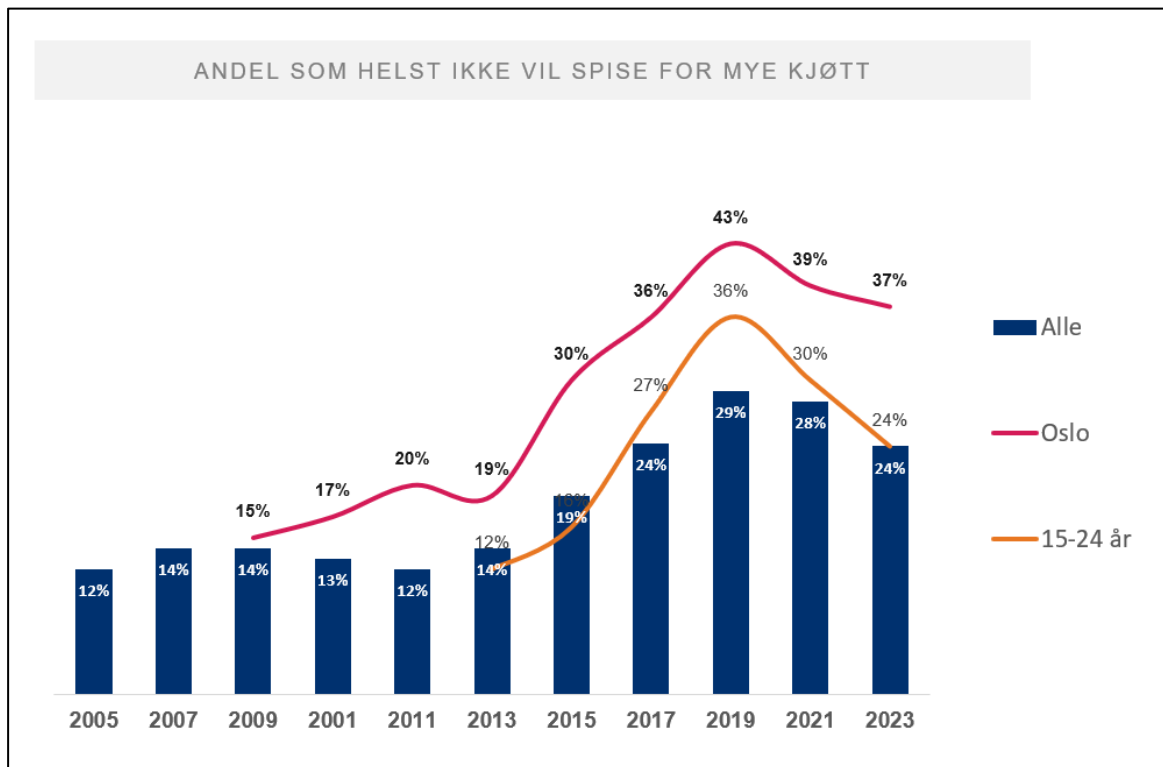

Figur 2.5 Konsum av fisk per person. Kilo. 2000-2023. Kilde: Helsedirektoratet.

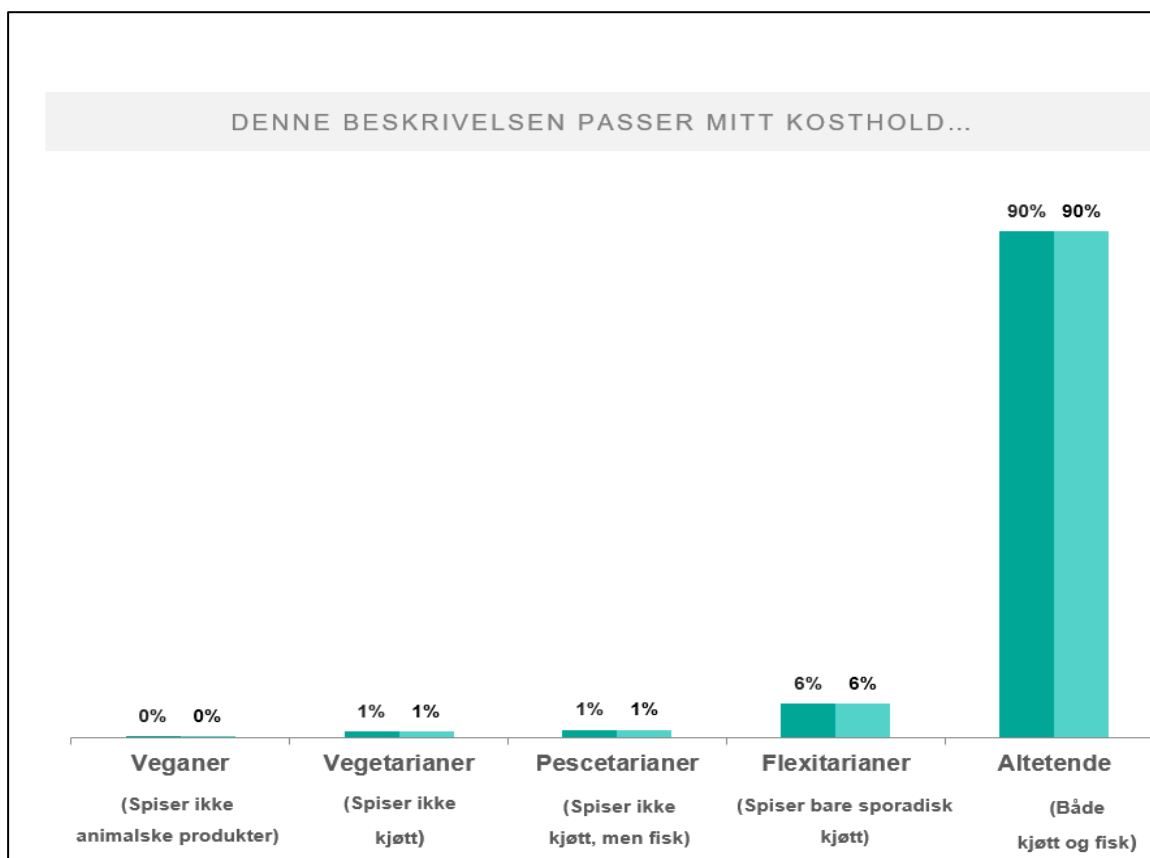
I det store bildet er det samlet sett lite som tyder på at kostholdsråd som anbefaler økt konsum av grønnsaker, fisk og belgvekster har bidratt til en nevneverdig reduksjon i nordmenns kjøttforbruk. Det samme gjelder for nordmenns økende interesse for vegetariansk mat. Her må det dog stilles spørsmålsteget rundt belgfrukter som har sett en klar forbruksvekst de siste tre årene, men som fremdeles er en matkategori som utgjør en relativt liten andel av nordmenns totale matkonsum. Totalt kjøttforbruk per person har i store deler av perioden etter 2010 vært ganske stabilt, selv om totalforbruket av kjøtt i 2023 riktignok har sett et klart fall. Her må dog deler av forbruksnedgangen ses i sammenheng med den pågående dyrtiden, men som tall fra Helsedirektoratet viser så har også forbruket av fisk og sjømat, men særlig grønnsaker gått ned i 2023.

Dette understøttes også av data fra Norske Spisefakta 2024, en studie av nordmenns matvaner og holdninger til mat som gjennomføres av Ipsos. Tall fra undersøkelsen viser blant annet at trenden mot å unngå kjøtt har hatt en fallende utvikling de siste årene, og at denne utviklingen har vært særlig merkbar blant de yngre. Eksempelvis svarte 29 prosent av gjennomsnittsbefolkningen i 2019 at de helst ikke vil spise så mye kjøtt, mens tilsvarende andel i 2023 var 24 prosent. For personer i alderen 15-29 år så er denne nedgangen enda tydeligere, og i denne aldersgruppen har andelen som helst ikke vil spise så mye kjøtt falt fra hele 36 prosent til 24 prosent i samme tidsperiode. Tallene viser òg at «kjøttvegring» holder seg bedre i Oslo, men òg så her er trenden på retur. I tillegg viser tall fra Spisefakta 2024 at

veganere, vegetarianere sammen med pescetarianere, dvs personer som ikke spiser kjøtt, totalt sett utgjør en liten andel av befolkningen med sine 2,3 prosent.

Figur 2.6 Andel som helt ikke vil spise kjøtt. 2005-2023. Kilde: Ipsos Spisefakta 2024.

Figur 2.7 Beskrivelse av nordmenns kosthold. Andeler per kategori. Kilde: Ipsos Spisefakta 2024.

Derimot antyder forbrukstallene at kostholdsråd og økte trender mot vegetarisk mat, lenge ga positive effekter for grønnsakskonsumet som hadde en jevn vekst med et særlig høyt forbruksnivå i årene 2019-2021. Tall fra NIBIO for perioden 2010-2021 viser også at det var konsum av friske grønnsaker som økte mest. Friske grønnsaker er ofte komplementære varer i forhold til kjøtt, noe som kan forklare hvorfor økt grønnsaksforbruk ikke nødvendigvis resulterer i en merkbar reduksjon i kjøttforbruk. De siste to årene derimot har trenden snudd med et kraftig fall i grønnsakskonsumet, og med et særlig lavt forbruk i 2023 på 72 kg. Sammenlignet med forbrukstoppen i 2020 så har konsumet falt med hele 12 prosent, og man må helt tilbake til 2010 for å finne et like lavt inntak av grønnsaker blant nordmenn. Deler av denne nedgangen kan trolig tilskrives den høye matinflasjonen her til lands, og ser man på konsumprisindeksen for matvarer så har grønnsaker hatt en relativt høyere prisvekst enn både fisk (11 prosent) og kjøtt (10,5 prosent) i 2023 med sine 13,3 prosent.

Når det gjelder fisk og sjømat så viser forbrukstallene at konsumet av fisk per person har vært fallende i lengre tid. Det at man spiser mindre fisk har trolig også bidratt til at kjøttkonsumet har klart å holde seg relativt stabilt over tid. I rapporten «Utvikling i norsk kosthold 2024» uttrykker Helsedirektoratet bekymring for at utviklingen går feil, og skriver blant annet: «Det har over tid vært stor nedgang i forbruket av korn, fisk og sjømat, grønnsaker, frukt og bær - alt en bør spise mer av av hensyn til helse. Et lyspunkt finnes likevel: Kurven på rødt kjøtt har snudd».

2.3 Nye kostholdsråd- hva kan vi forvente?

De norske kostrådene ble oppdatert 15. august 2024, basert på nytt nordisk kunnskapsgrunnlag, NNR, som ble lansert juni 2023. I de nye kostrådene anbefales det videre kutt i kjøttforbruket, og økt inntak av grønnsaker. I tillegg kommer det en sterk oppfordring om at belgvekster bør være en signifikant del av kostholdet vårt.

Når det gjelder kjøttkonsum så anbefales det mer konkret at maksinntaket av rødt kjøtt per uke reduseres ytterligere fra 500 gram (750 gram rått kjøtt) til 350 gram (525 gram rått kjøtt), dvs en nedgang på så mye som 30 prosent. Videre anbefales det å velge hvitt kjøtt fremfor rødt kjøtt, men at man skal ha et minimalt inntak av bearbejdede produkter av både rødt og av hvitt kjøtt. I motsetning til NNR hvor det også ble anbefalt et maksimalt inntak av hvitt kjøtt tilsvarende dagens nivå på rundt 220 gram per uke (317 gram rått kjøtt), så ble det i de offisielle norske kostrådene ikke lansert en maksanbefaling på hvitt kjøtt. Dette fordi klima- og miljøhensyn har blitt utelatt fra de norske kostrådene, mens NNR også tok hensyn til disse komponentene.

Ser man på ukentlig forbruk av rødt kjøtt per person i perioden 2011-2023 så var det først i 2023 at man klarte å realisere et forbruk (723 gram) som var likt eller lavere enn myndighetene maksanbefaling, mens i 2011, året da kostholdsrådene ble lansert, så var forbruket 825 gram. Dette innebærer at ilt en tolvårsperiode så har forbruket gått ned med rundt 12 prosent. På bakgrunn av dette er det derfor vanskelig å se at det skal være mulig å realisere en ytterligere nedgang i konsumet av rødt kjøtt på så mye som 30 prosent, i hvert fall på kort sikt. Dette vil i så tilfelle kreve svært store omveltninger både på produksjons- og etterspørselssiden. Det er også uklart hvor mye av forbruksnedgangen for 2023 som kan tilskrives dyrtiden, samt hvordan etterspørselen etter rødt kjøtt vil påvirkes når inflasjonen dempes og prisutviklingen normaliseres. Prognoser for 2024 antyder derimot at trenden med redusert forbruk av rødt kjøtt ser ut til å fortsette til tross avtakende prisvekst og utsikter til reallønnsvekst.

Et usikkerhetsmoment her er hvordan de oppdaterte kostholdsrådene eventuelt vil følges opp politisk, blant annet i form av offentlige innkjøp eller gjennom tilskudds- og avgiftsendringer. Eksempelvis innførte det tidligere rødgrønne byrådet i Oslo (2015-2023) i 2019 et vedtak om å halvere kjøttforbruket i Oslo kommunes kantiner og institusjoner som et klimapolitisk virkemiddel. Blant annet ble det gitt klare føringer til kommunens virksomheter om at vegetarmat skal være standardvalget på kommunens møter og arrangementer. I tillegg var det også i en kortere periode innført kjøttfri servering i kommunenes fritidsklubber, aktivitetsskoler og barnehager. Det er uklart hvordan dette påvirket det totale kjøttkonsumet i Oslo kommune, men legger man til grunn at både kommunalt ansatte og barn i barnehage- og barneskolealder har en av fire hovedmåltider enten på jobb, i barnehage eller skole/SFO så kan utforming av offentlige innkjøp ha en merkbar effekt. I tillegg så serveres det også måltider i andre offentlige institusjoner slik som sykehus, sykehjem og forsvaret.

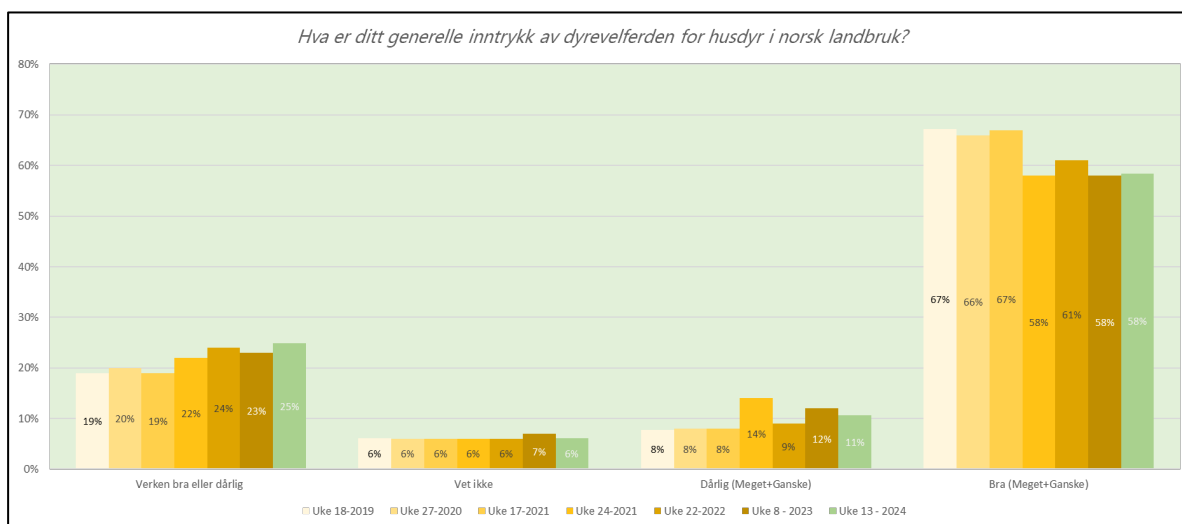
Videre så har et Stortingsflertall vedtatt gratis skolemåltid på nasjonalt nivå i grunnskolen fra og med 2026. Dette innebærer at dagens regjering i sitt statsbudsjett-forslag for 2026 får i oppdrag å legge frem en opptrappingsplan for et gratis, daglig sunt og enkelt skolemåltid for alle elever i grunnskolen. Her må man regne med at regjeringen til en viss grad følger myndighetenes egne kostråd når denne planen skal innarbeides.

Ikke minst, så har belgfrukter blitt løftet enda tydeligere frem i de nye kostrådene hvor det blant annet anbefales at man oftere skal velge bønner og linser enn rødt kjøtt. Med tanke på forbruksveksten de siste årene blir det interessant å se om konsumet av belgfrukter øker ytterligere i tråd med anbefalingene fra de nye kostholdsrådene. Kort tid etter at de nye kostrådene ble lansert så melder flere dagligvare dagligvarekjede om en økning i salget av bønner, linser og kikerter, ifølge en artikkel fra TV2.

3. Dyrevelferd verst blant kyllingprodusenter?

Det har de senere årene blitt satt større søkelys på dyrevelferd i debatten rundt nordmenns kjøttforbruk. I en spørreundersøkelse gjennomført av YouGov på vegne av MatPrat svarer nesten halvparten av respondentene at bedre dyrevelferd er en naturlig del av samfunnsutviklingen. Videre viser undersøkelsen at det over tid har vært en markant økning i antall forbrukere som er medlem av dyrevernsorganisasjoner, men samtidig har andelen som er aktivt engasjert i dyrevelferdsdebatten gått noe ned.

Den større oppmerksomheten rundt dyrevelferd i samfunnsdebatten ser også ut til å ha bidratt til å kaste et mer negativt bilde over norsk landbruk. Blant annet viser tallene fra YouGov at forbrukernes generelle inntrykk av dyrevelferden for husdyr i norsk landbruk har gått ned de seneste årene; mens 66-67 prosent av befolkningen hadde et godt inntrykk av dyrevelferden i norsk landbruk for årene 2019-2021, så har andelen falt til 58 prosent i 2024. Skepsisen er særlig stor blant yngre aldersgrupper, mens de eldste aldersgruppene har gjennomgående et mer positivt inntrykk av dyrevelferden i norsk landbruk. I aldersgruppen 18-29 år så svarer eksempelvis kun 49 prosent at de har et godt inntrykk av dyrevelferden for husdyr i norsk landbruk, mens tilsvarende tall for aldersgruppen 60år + er betydelig høyere med sine 68 prosent.

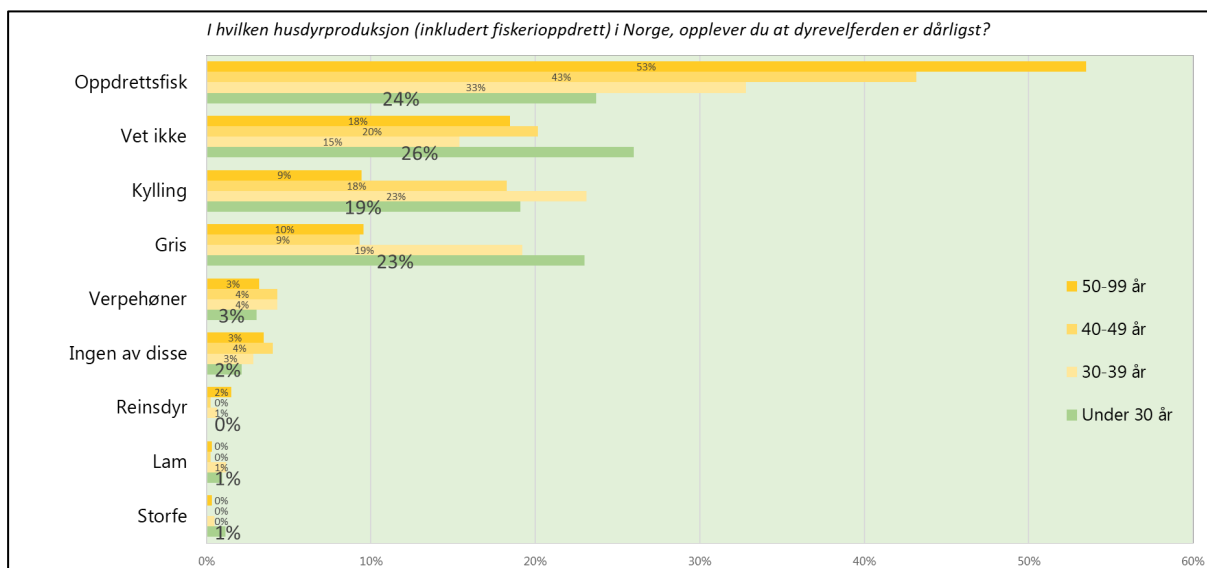

Figur 3.1 Generelt inntrykk av dyrevelferden for husdyr i norsk landbruk. 2019-2024.
Kilde: YouGov/MatPrat

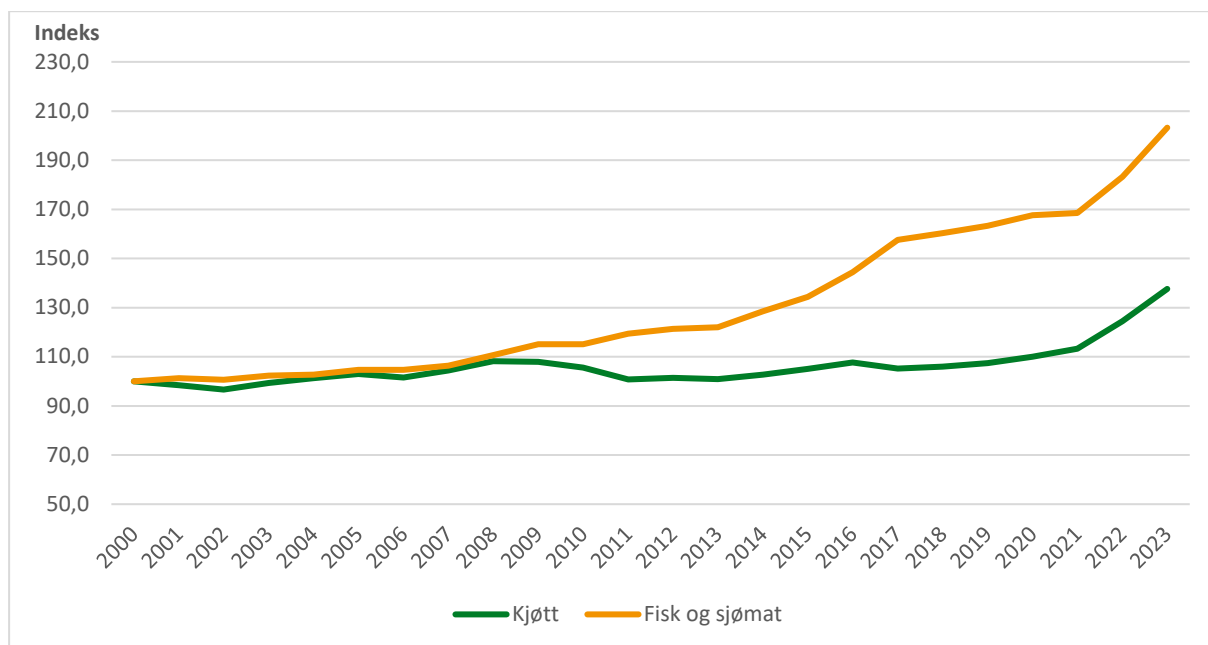
Dersom man bryter tallene ned på ulike produksjoner, inkludert fiskeoppdrett, så er det store forskjeller på hvor man opplever dårligst dyrevelferd, og i tillegg er det vesentlige forskjeller mellom de ulike aldersgruppene.

Når det gjelder husdyrproduksjon så er det størst skepsis mot kylling- og svineproduksjon blant alle aldersgrupper, men andelen er størst blant de yngste aldersgruppene. Her svarer omtrent en femtedel at de har et dårlig inntrykk av dyrevelferden innenfor disse to produksjonene. Videre viser tallene derimot at samtlige aldersgrupper har et generelt positivt inntrykk av dyrevelferden innenfor produksjon av storfe og lam.

Oppdrettsfisk er den produksjonen som kommer dårligst ut blant samtlige aldersgrupper, men det er særlig blant den eldre aldersgruppen at inntrykket er dårlig. Her svarer hele 53 prosent at de har et dårlig inntrykk av dyrevelferd i fiskeoppdrett, mens tilsvarende andel blant den yngste aldersgruppen er 24 prosent. Det at fiskeoppdrett gjennomgående har det dårligste inntrykket når det gjelder dyrevelferd blant samtlige aldersgrupper kan være en faktor som medvirker til forbruksnedgangen av fisk og sjømat de seneste årene, sammen med høy prisvekst (se figur 3.3).

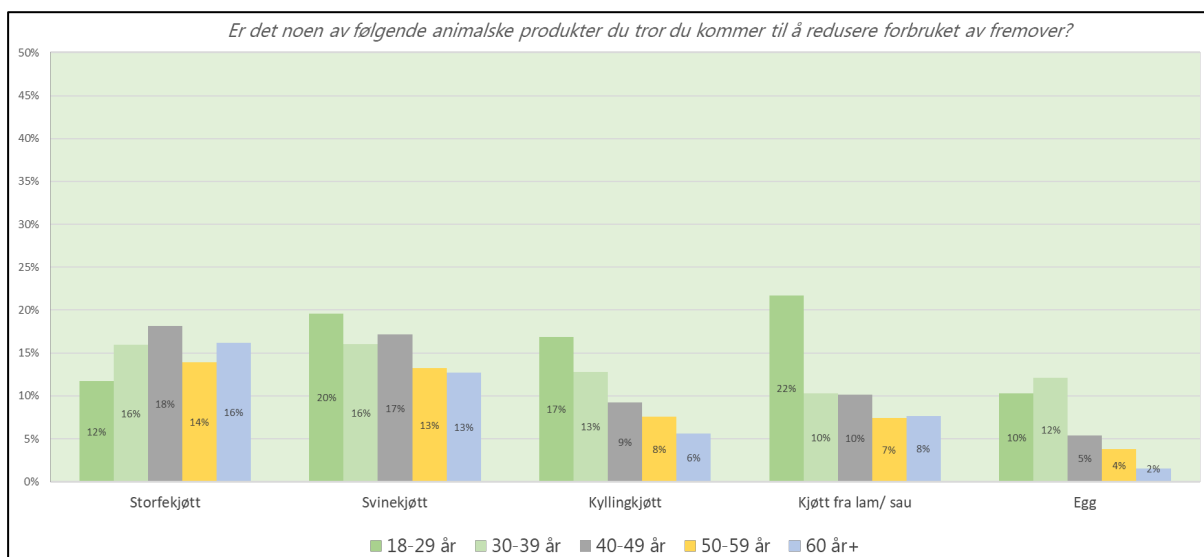

Figur 3.2 Inntrykk av dyrevelferd fordelt etter produksjon og alder. Kilde: YouGov/MatPrat

Figur 3.3 *Utvikling i salgspriser for kjøtt mot fisk og sjømat (2000=100). 2000-2023*
Kilde: SSBs Konsumprisindeks

Andre tall fra undersøkelsen til YouGov viser at dyrevelferd nevnes stadig oftere som en viktigere årsak til at man ønsker å spise mindre animalske produkter. Her svarer 38 prosent av respondentene i 2024 at dyrevelferd er en viktig årsak til at man ønsker å kutte kjøttforbruket, mens tilsvarende tall for 2022 var 30 prosent. I tillegg viser undersøkelsen at det er de yngre som i størst grad vil redusere forbruket av kjøtt og egg, bortsett fra når det gjelder storfekjøtt. Rundt en femtedel i den yngste aldersgruppen ønsker å redusere forbruket av lam og svin, men 17 prosent ønsker å redusere forbruket av kylling.

Figur 3.4 Aldersgrupper som ønsker å redusere animalsk forbruk fordelt etter produkt.
Kilde: YouGov/MatPrat

Tallene fra undersøkelsen står dermed i sterk kontrast til forbruksutviklingen de seneste årene, hvor forbruksdata viser at hvitt kjøtt har økt, mens storfe eksempelvis har sett en nedadgående trend, bortsett fra i koronaårene. Dette indikerer at økt søkelys på dyrevelferd i liten grad påvirker nordmenns kjøttkonsum. En mulig årsak til dette er at det er de yngste aldersgruppene som i størst grad er skeptiske til dyrevelferden i norsk landbruk, og det er også denne aldersgruppen som i størst mulig grad ønsker å redusere kjøttforbruket. Yngre er generelt sett ofte mer idealistiske enn eldre, men befinner seg i en livssituasjon der økonomiske begrensninger medfører til at man ikke kan foreta alle forbrukervalg som man ønsker. Av den grunn vil trolig andre parameter slik som pris veie tyngre når yngre aldersgrupper foretar sine forbrukervalg. Et interessant spørsmål er derfor hvordan forbruket av kjøtt vil utvikle seg når disse kohortene er 5-10 år eldre og befinner seg i en livssituasjon med større økonomisk frihet og innkjøp til en hel familie.

Selv om større bevisstgjøring rundt dyrevelferd ikke ser ut til å ha påvirket forbrukernes kjøttkonsum, virker det til å ha innvirket på produktutviklingen blant norsker dagligvarekjeder og leverandører. Blant annet har Rema 1000 gjennom eierskapet sitt i Norsk Kylling og Hugaas Rugeri omstilt hele produktutvalget sitt innen kylling fra rasen Ross 308 til Hubbard. Hubbard er en kylling-rase som vokser saktere og lever lengre, og som derfor anses å gi bedre dyrevelferd.

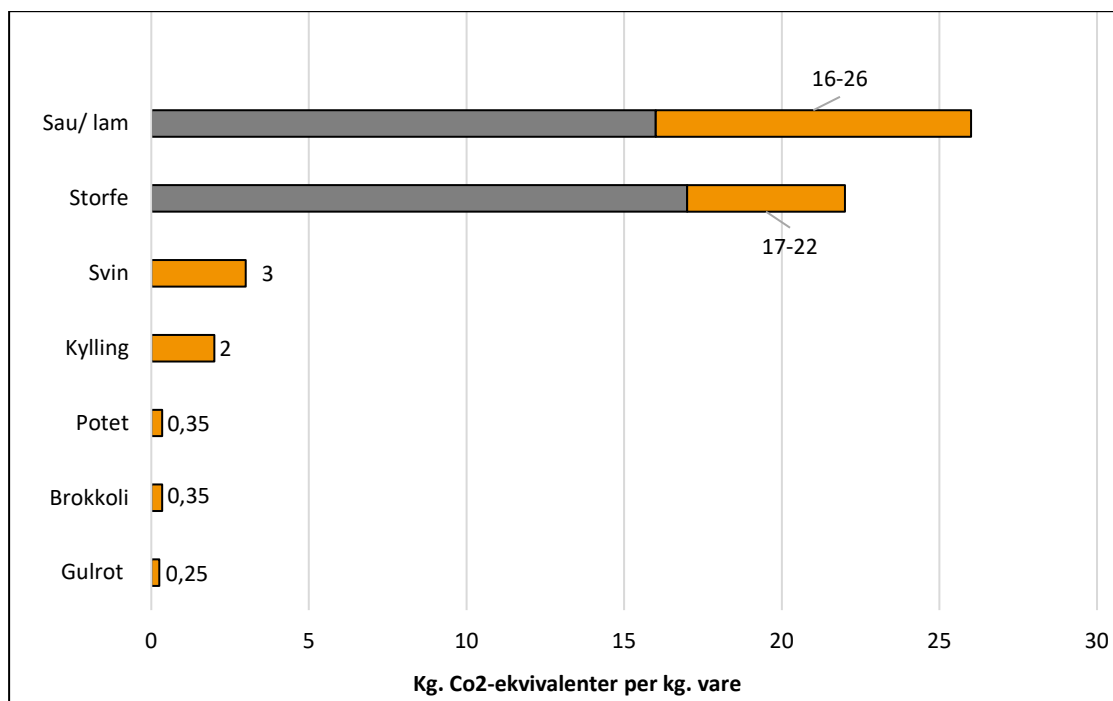
4. Klima og miljø: hvorfor spises det ikke mer svin?

En annen trend som har preget debatten om matkonsumet vårt de seneste årene er økt bevisstgjøring og fokus på klima, miljø og bærekraft. Å produsere mat medfører klimagassutslipp fordi det krever energi, og hva vi spiser av mat vil derfor gi ulikt klimaavtrykk. Når det gjelder kjøtt så er det ulik klimabelastning for de ulike dyreslagene, og i tillegg er ikke utslippene for et kjøttslag alltid det samme, men avhenger blant annet hva slags fôr dyra har spist. Globalt varierer utslippet av klimagasser per produsert kilo kjøtt mye, men utslipp fra norsk kjøttproduksjon ligger generelt mye lavere enn verdensgjennomsnittet.

Drøvtyggerne, som storfe og sau, har høyest utslipp. Det er fordi de er beitedyr og spiser tungtfordøyelig materiale som gress, og nedbrytningen i vomma medfører utslipp av metan. Hvis dyrene derimot spiser kraftfôr i stedet for gress og annen grovfôr, blir utslippene derimot lavere. I tillegg er det også avgjørende hva slags type kraftfôr dyrene spiser. Utslippene fra norsk storfe anslås til å være mellom 17 og 22 kg CO₂-ekvivalenter per kg slaktevekt, mens utslippet fra norsk sau varierer noe mer, og ligger i spennet fra 16-26 kg CO₂-ekvivalenter per kg slaktevekt.

Grisen på sin side kan ikke spise gress, og fôrseddelen til gris består utelukkende av kraftfôr. Grisen utnytter kraftfôret effektivt og gir mye kjøtt, og har et annet fordøyelsessystem. Dermed blir utslippene per kilo svinekjøtt betydelig lavere enn for kjøtt fra drøvtyggere. Å produsere 1 kg norsk svinekjøtt anslås å gi klimabelastning på ca. 3 kg CO₂-ekvivalenter. Fôrseddelen til fjørfe består også utelukkende av kraftfôr og har heller ikke drøvtyggerens unike fordøyelse, og i tillegg er det relativt små arealer som beslaglegges for hver kg produsert fjørfekjøtt. Det gjør at klimagassutslippene fra fjørfe blir lave. Globalt varierer utslippet av klimagasser per produsert kg kyllingkjøtt fra 2 til 6 kg CO₂-ekvivalenter. Norsk kyllingproduksjon ligger i den nedre delen av skalaen.

I motsetning til kjøtt skiller grønnsaker og frukt seg ut ved å ha gjennomgående lavere klimaavtrykk enn kjøtt og kjøttprodukter. Samtidig er lite av Norges totale areal godt egnet til produksjon av matplanter, og for mange vekster er det en god del klimatiske begrensninger. Av den grunn må mye av disse vekstene importeres, og når det gjelder grønnsaker så importeres om lag halvparten av de grønnsakene vi spiser. Klimaavtrykket fra grønnsaker vil derfor òg avhenge av hvor langreist maten er, og slike momenter må også hensyntas når man ønsker å måle den totale klimabelastningen av vårt matinntak. Samtidig peker mye forskning på at transportutslipp knyttet til matvarer er betydelig mindre sammenlignet med selve matproduksjonen.

Figur 4.1 Kg. Co₂-ekvivalenter per kg. vare. Kilde: Matprat og Fremtiden i våre hender

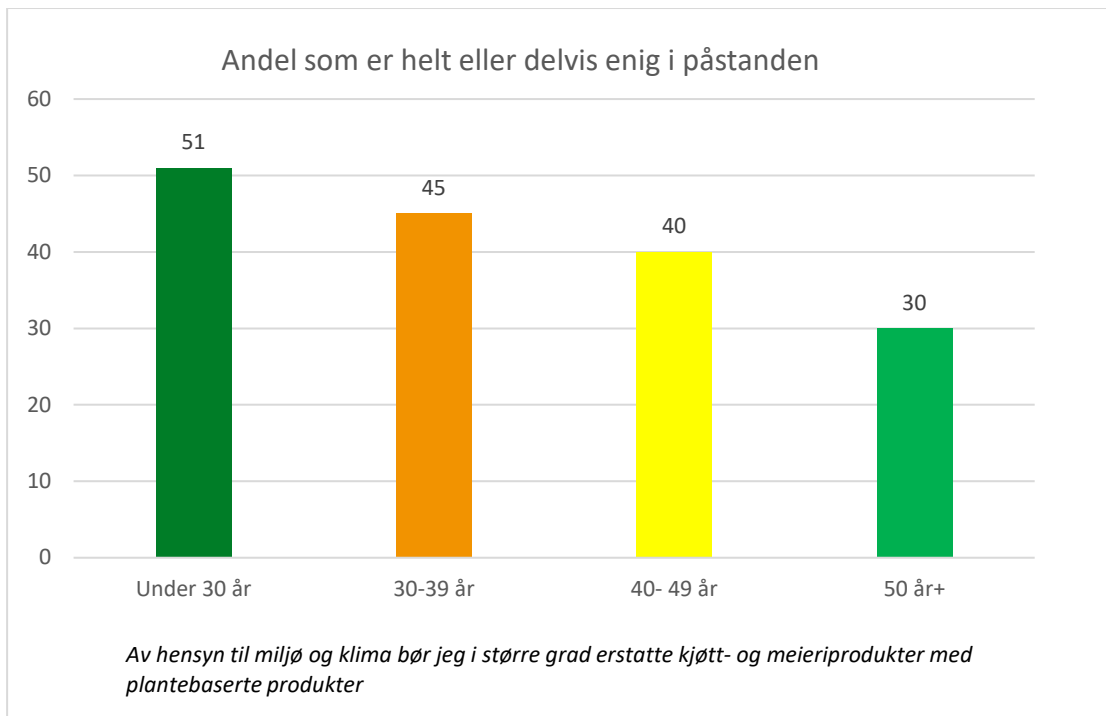
Økt bevisstgjøring på klima og miljø gjenspeiles kun delvis i forbrukstallene, og da særlig for kjøtt. Som diskutert tidligere så spiser per person i snitt mer kyllingkjøtt og grønnsaker⁴ enn tidligere, to matvarer som har et lavt klimafotavtrykk. Storfe, som har en høyere klimabelastning, har på sin side hatt en litt nedadgående trend, men her økte forbruket igjen i 2020 og 2021 før det riktignok har falt noe i 2022 og 2023. Forbruket av svin⁵, som er et av kjøttslagene med lavest klimautslipp har derimot vært relativt stabilt over tid, til tross for økt forbruk i et enkeltår slik som 2020 og 2021, og har til og med hatt en klar nedgang i både 2022 og 2023. Det økte svineforbruket i koronaårene 2020 og 2021 kan forklares med et endret forbruksmønster i befolkningen som følge av koronarestriksjoner og nedstenging av samfunnet. Dette tyder på at det ikke er en systematisk sammenheng mellom forbruket svin av og økt klimafokus. Det samme gjelder for sau og lam; her har forbruket holdt seg relativt stabilt de seneste årene til tross for at kjøttslaget har tilsvarende utslipp som storfe.

I likhet med dyrevelferd så kan dette avviket mellom faktisk kjøttforbruk og økt fokus på klima og miljø henge sammen med at det er særlig de yngre aldersgruppene som er mest opptatt av å redusere klimaavtrykket gjennom å endre eget matforbruk. En undersøkelse fra rapporten Kjøttfrie spisevaner - hva tenker forbrukerne? (2018) av Bugge og Alfnes viser at

⁴ Bortsett fra 2023

⁵ Se tabell 2.1

mer enn halvparten av de under 30 år ønsker å erstatte animalske produkter med plantebaserte produkter av hensyn til miljø og klima, mens tilsvarende andel for de over 50 år er til sammenligning kun på 30 prosent. Som diskutert i avsnittet ovenfor, så befinner yngre seg i en livssituasjon der økonomiske begrensninger medfører at man ikke kan foreta alle forbrukervalg som man ønsker.

Figur 4.2 Andelen som er helt eller delvis enig i påstanden «Av hensyn til miljø og klima bør jeg i større grad erstatte kjøtt- og meieriprodukter med plantebaserte produkter», etter alder. Kilde:OsloMet

5. Oppsummering: effekter av ulike samfunnstrender

5.1 Helse påvirker trolig utviklingen i kjøttforbruket

I dette notatet har vi undersøkt hvordan faktorer som helse og kostholdsråd, dyrevelferd samt klima- og miljøfokus påvirker nordmenns kjøttkonsum. Av disse tre momentene så antyder forbruksdata at kostholdsråd og helse trolig påvirker nordmenns kjøttforbruk, mens dyrevelferd og økt søkelys på klima- og miljøhensyn i mindre grad har hatt betydning for nordmenns inntak av kjøtt.

Beregnet reelt forbruk av rødt kjøtt målt i kg per person viser stort sett en fallende utvikling siden 2016, og i 2023 ble det for første gang registrert et gjennomsnittsforkbruk av rødt kjøtt som var lavere enn myndighetenes maksanbefaling. Totalt kjøttforbruk per person har derimot holdt seg relativt stabilt i denne tidsperioden, og kan knyttes til at forbruket av hvitt kjøtt har økt, noe som er i tråd med kostholdsrådene om å «velge hvitt kjøtt, rent kjøtt og magre kjøttprodukter med lite salt».

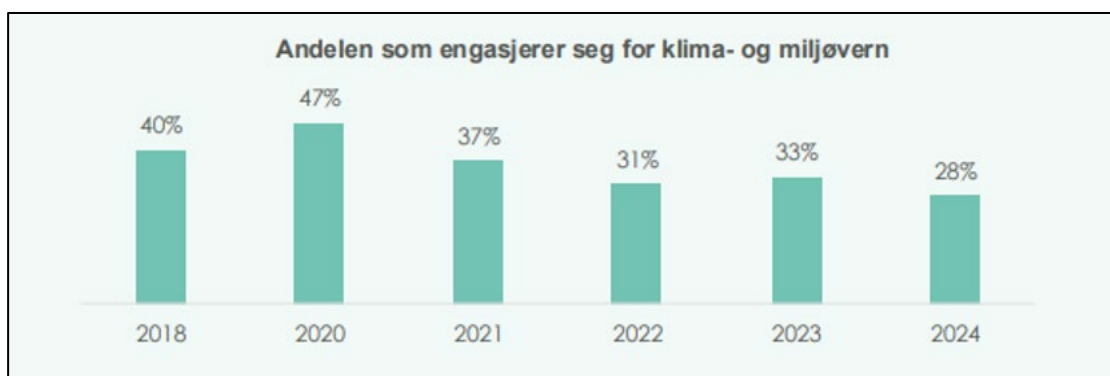
Når det gjelder dyrevelferd så er det i mye større grad dissonans mellom hva forbrukerne sier de gjør eller ønsker å gjøre, og hva man faktisk gjør. I en spørreundersøkelse gjennomført av YouGov på vegne av MatPrat så kommer det frem at innenfor landbrukssegmentet så er det størst skepsis til dyrevelferden innenfor kyllingproduksjonen, mens det er lite skepsis knyttet til dyrevelferden innenfor storfeproduksjonen. Dette står i sterk kontrast til forbrukstall som viser at forbruk av kyllingkjøtt har økt klart siden 2010, mens storfekonsumet har gått litt motsatt vei, særlig de siste to årene.

Økt bevisstgjøring på klima og miljø gjenspeiles også kun delvis i forbrukstallene, og dette avviket er særlig synlig for svinekjøtt. Svinekjøtt som sammen med kylling er kjøttslaget med klart lavest klimaavtrykk har ikke sett en varig forbruksvekst over tid, og har til og med hatt en klar forbruksnedgang i 2022 og 2023. Når det gjelder kjøttslag med høyt klimaavtrykk så har forbruket av storfe og lam i det store bildet vært forholdsvis stabilt, selv om særlig storfe har sett en nedadgående trend de siste par årene.

En mulig årsak til dissonansen mellom faktisk forbruket og hva forbrukerne sier de gjør eller ønsker å gjøre henger trolig sammen med at det er de yngste aldersgruppene som i størst grad er skeptiske til dyrevelferden i norsk landbruk, og som er mest opptatt av å redusere klimaavtrykket. Yngre er generelt sett ofte mer idealistiske enn eldre, men befinner seg i en livssituasjon der økonomiske begrensninger medfører til at man ikke kan foreta alle forbrukervalg som man ønsker. Av den grunn vil trolig andre parameter slik som pris veie

tyngre når yngre aldersgrupper foretar sine forbrukervalg. Et interessant spørsmål er derfor hvordan forbruket av kjøtt vil utvikle seg når disse kohortene er 5-10 år eldre og befinner seg i en livssituasjon med større økonomisk frihet.

En annen forklaring bak avviket mellom faktisk forbrukeratferd og hva forbrukerne sier de gjør eller ønsker å gjøre, og da særlig blant yngre, er at stadig flere oppfatter at egne valg ikke er så utslagsgivende for de store samfunnsutfordringene. Eksempelvis viser tall fra Opinion Ung 24 at de unges klimaengasjementet har gått tydelig ned med hele 12 prosentpoeng fra 2018 til 2024. Det er flere årsaker bak dette, men en årsak som ofte løftes fram er en oppfatning av at utfordringene er større enn de selv kan håndtere. Mange yngre påpeker at det blir ikke framgang i klima- og miljøutfordringene med klimabøl og posting i sosiale medier, men at myndigheter og store selskaper må ta større del av ansvaret. Eksempelvis kan det være vanskelig å se nytten av kildesortering når andre større aktører som i betydelig større grad kan påvirke klimaendringene, ikke gjør sin del. Dette kommer også frem i Opinion sin undersøkelse Forbruker og bærekraft 2024 der mer enn 6 av 10 nordmenn mener at myndighetene må innføre strengere reguleringer for å få folk og selskaper til å være mer bærekraftige. Det at forbrukere ønsker sterkere ansvar fra myndighetenes side kan muligens til en viss grad også forklare hvorfor forbrukstallene for kjøtt i større grad harmonerer med helseaspektet. På dette feltet har jo myndighetene kommet med tydelige og klare anbefalinger gjennom kostholdsradene. Samtidig viser Helsedirektoratets rapport *Utvikling i Norsk Kosthold 2024* at utviklingen for flere andre matvaregrupper slik som grønnsaker, fisk og korn går feil i retning med tanke på kostholdsradene.

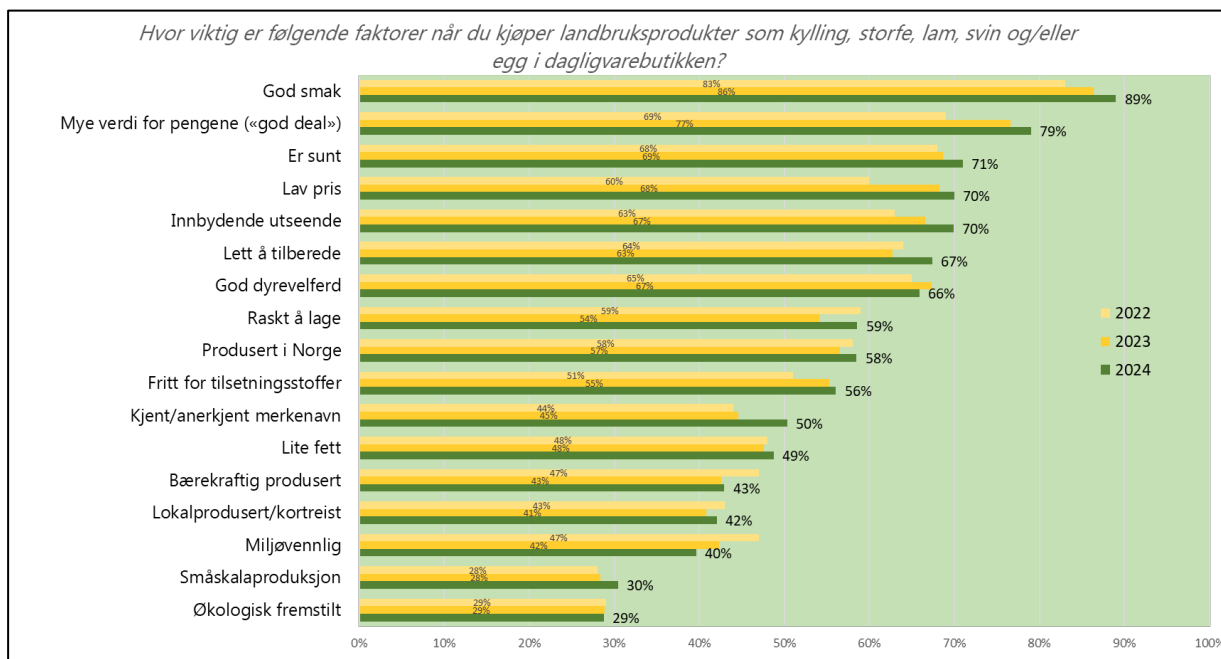

Figur 5.1 Andel yngre som engasjerer seg for klima- og miljøvern. 2018-2024. Kilde: Opinion/MatPrat

Ikke minst så er det jo ofte slik at forbrukere må foreta en avveining mellom ulike hensyn når det gjelder inntak av kjøtt. F eks dersom man mener at dyrevelferden er verst innenfor kyllingproduksjon så bør man redusere kylling-forbruket, men da kan dette gå på bekostning av helse- og miljøaspektet. På generelt grunnlag så viser forbruksdataene for kjøtt fra de siste årene en tydelig og systematisk trend mot økt forbruk av hvitt kjøtt/kylling, særlig fra årtusenskiftet, men også siden 2010. Dette kan trolig skyldes at dette er et kjøttslag som

krysser av for mange bokser samtidig som forbrukere anser som vitale parametere (bortsett fra dyrevelferd). Kylling er helsemessig et sunt og magert matprodukt, og har et svært lavt klimaavtrykk sammenlignet med andre kjøttslag. I tillegg er det det kjøttslaget som har hatt lavest pris de seneste årene. Ikke minst, fra et kulinarisk perspektiv så er det mange fordeler med hvitt kjøtt. Dette passer sammen med alle andre råvarer og tilbehør, og kan kombineres all mulig type krydder og urter. Dette samsvarer også godt med hva forbrukere svarer når de blir spurt i Spisefakta 2024 på hva som er de viktigste faktorene når man kjøper landbruksprodukter. Som figuren nedenfor viser så er nettopp de viktigste faktorene for forbrukerne smak, pris og sunnhet/helse.

Et konkret eksempel på at helse er en parameter som ser ut til å trumfe dyrevelferd-aspektet er Narasin-debatten rundt kyllingproduksjon som pågikk i 2014-2015. Narasin er et stoff som tidligere ble tilsatt i kyllingfôret for å forebygge tarmsykdom hos kyllingen, og stoffet ble således brukt som et ledd for å sikre dyrevelferden i kyllingproduksjonen. I 2014 utrykte derimot flere eksperter stor skepsis til medikamentet fordi de fryktet at bakterier i kyllingen vil utvikle antibiotikaresistens, som igjen kunne smitte over til mennesker og føre til at antibiotika ikke responderte på bakteriebaserte sykdommer. På bakgrunn av dette kom det blant annet også råd til forbrukere om å vaske kyllingen før steking, og om å ta i bruk hansker ved behandling av rått kyllingkjøtt. Selv om det ikke ble bevist at bruk av narasin i kyllingfôr faktisk kan forårsake antibiotikaresistens hos mennesker medførte debatten og den påfølgende usikkerheten til at kylling-forbruket i Norge falt. Som tabell 1.1 viser så gikk engrosforbruket av fjørfe ned fra nesten 20 kg per person i 2014 til 18,3 kg per person året etter. I kjølvannet av debatten så ble bruken av narasin i kyllingfôr faset ut i Norge i 2016.

Figur 5.2 Faktorer som er viktig for når man kjøper landbruksprodukter. 2022-2024.
Kilde: Yougov/Matprat

5.2 Tre faktorer som skaper usikkerhet om fremtidig forbruk av rødt kjøtt

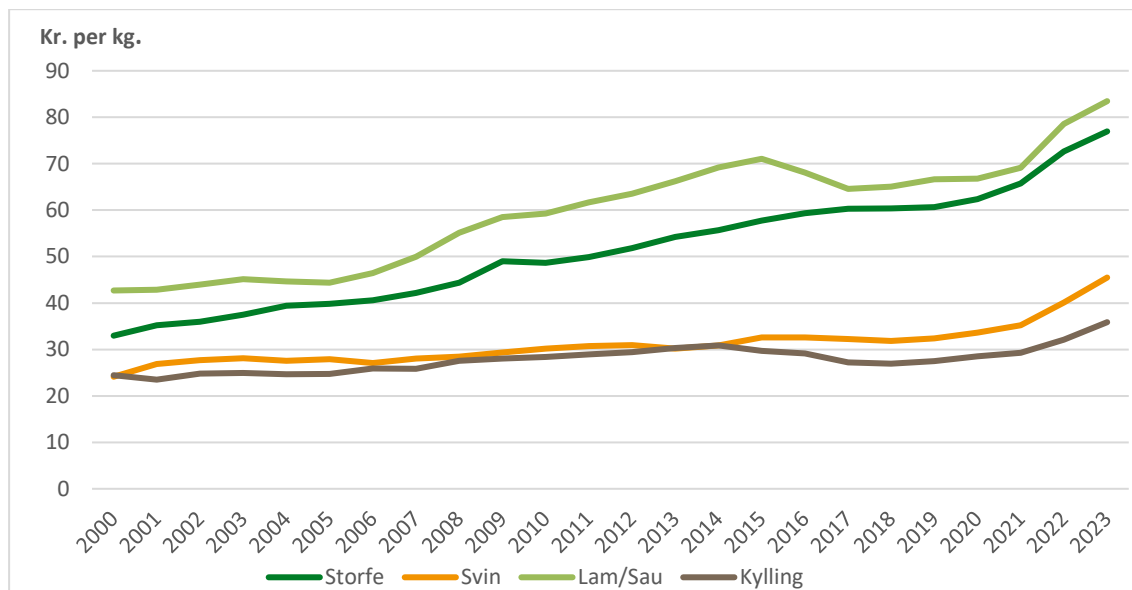
Det er uklart om trenden med redusert forbruk av rødt kjøtt vil fortsette videre fremover, eller om dette kun er kortvarig og forbigående tendens forsterket av inflasjon og dyrtid, eller som 2025-prognosene fra kapittel 2.1 antyder en trend som bunner ut til neste år, hvor forbruket av rødt kjøtt stabiliserer seg på et noe lavere nivå enn tidligere. I dette notatet har vi identifisert særlig tre parametere som er usikkerhetsmomenter for fremtidig konsum av rødt kjøtt:

- *Inflasjon og dyrtid* vordan vil etterspørselen etter rødt påvirkes når inflasjonen dempes og prisutviklingen normaliseres? Salgsprognoser for 2024 og 2025 fra Nortura Totalmarked sammen med SSBs anslag for økonomien fremover antyder at avtakende prisvekst og reallønnsvekst ikke ser ut til å gi utslag i økt forbruk av rødt kjøtt. Det er likevel en del usikkerhet her da tidlige salgsprognoser kan være usikre, og selv om inflasjonen i 2024 og 2025 er avtakende så er den fortsatt relativ høy. SSB forventer først i 2027 at inflasjonen kommer ned på 2,5 prosent, mens Norges Banks inflasjonsmål er som kjent på 2 prosent.
- *Økt forbruk av belgvekster*: Det har de siste årene vært en vekst i forbruket av belgvekster slik som bønner, kikerter og linser. Da belgvekster er svært proteinrike vekster, og inneholder i tillegg rikelig med mineraler og vitaminer anses de ofte som fullverdige middagsalternativer til kjøtt. Belgvekster har blitt løftet enda tydeligere opp i de nye kostrådene, noe som potensielt kan bidra til forbruksveksten tiltar ytterligere.
- *Offentlig innkjøp og oppfølging av kostrådene*: Det kan tenkes at det offentlige Norge generelt kan redusere forbruket av rødt kjøtt i tråd med de nye kostrådene gjennom offentlig innkjøp i kantiner, sykehjem, skoler osv. Dersom hver person minst har en av fire hovedmåltider enten på jobb, i barnehage eller skole så kan utforming av offentlige innkjøp ha en merkbar effekt.

6. Kan man utelukke at det ikke bare er prisene som trekker ned forbruket av rødt kjøtt?

Det trekkes ofte fram at prisdifferansen mellom de ulike kjøttslagene har vært utslagsgivende for forbruksmønsteret der konsumet av rødt kjøtt har gått ned, mens inntaket av hvitt kjøtt har økt. Som figur 6.1 viser så ligger engrosprisen på kylling på et betydelig lavere prisnivå enn f.eks. storfe og lam, og har også hatt en lavere prisvekst i tidsperioden 2000-2023. Figuren viser også at samtlige kjøttslag har hatt en betydelig prisvekst de siste to årene under den pågående dyrtiden med svært høy matinflasjon. Prismekanismer er derfor en helt sentral parameter bak forbruksutviklingen, men er det kun pris som forklarer forbruksutviklingen mellom de ulike kjøttslagene? Er det slik at det primært er prismekanismer og høy matinflasjon som har ført til den registrerte nedgangen i forbruket av rødt kjøtt? For å belyse dette har vi sett nærmere på prisforhold mellom kylling og storfe, og forbruksutviklingen av storfe som er et rødt kjøttslag med en relativt høy prislapp.

I dette kapitlet har vi valgt å ta i bruk engrosprisen for de ulike kjøttslagene i mangel på bedre datakilder. Det mest optimale hadde dog vært å bruke konsumentpriser i verdistørrelser. SSB publiserer riktignok prisindekser til konsumentene for de ulike kjøttslagene, men disse tallene sier noe om prisutvikling fra et basisår, og tar i mindre grad for seg prisforhold mellom ulike kjøttslag. I økonomisk teori tar man derimot ofte utgangspunkt i at konsumprisen vokser i samme takt som engrosprisen, men som belyst i rapporten *En prognosemodell for kjøtt, fjørfe og egg (2006)* av Gustavsen så er det ikke det alltid tilfelle.

Figur 6.1 Gjennomsnittlige engrospriser for ulike kjøttslag. Kr per kg. Kilde: Nortura Totalmarked

I figur 6.3 nedenfor har vi sammenstilt utviklingen i forbruket av storfe og kylling per person mot prisforholdet mellom storfe og kylling målt som engrospris; dvs engrosprisen for storfe relativt til engrosprisen for kylling. Som forventet så viser figuren i det store bildet en negativ sammenheng mellom forbruk av storfe og prisforholdet mellom storfe og kylling over tidsperioden; dvs forbruket av storfekjøtt har falt i takt med at storfe relativt sett har økt i pris sammenlignet med kylling. Men figuren viser også at forholdet mellom disse to variablene ikke har en lineær sammenheng; eksempelvis så økte prisforholdet mellom disse to kjøttslagene fra 2000 til 2008 uten at forbruket av storfe gikk nevneverdig ned, og samme mønster kan man også se for årene 2014-2017. I tillegg viser figuren at det relative prisforholdet mellom storfe og kylling har gått ned fra 2021 til 2023, mens storfeforbruket har falt betydelig. Det vil si i denne to-årsperioden med høy matinflasjon så har forbruket av storfe falt selv om kylling-prisen i prosent har økt relativt mer enn storfepreisen.

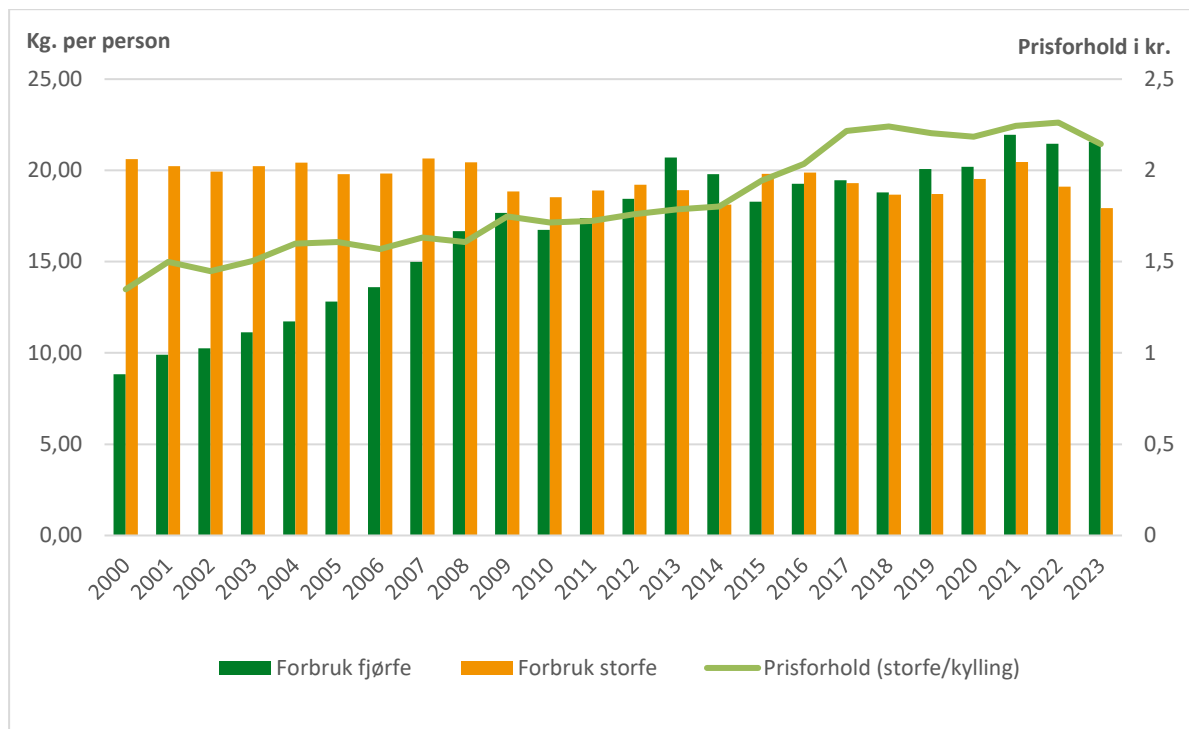
Videre så viser en enkel regresjonsanalyse der forbruket av storfe per person settes som avhengig variabel mens prisforholdet settes som forklaringsvariabel, at det er en negativ sammenheng mellom variablene. Men R^2 , et mål som viser hvor mye av variansen til en avhengig variabel kan forklares med variansen til en uavhengig variabel, er forholdsvis lav. Samlet sett impliserer regresjonsanalysen at dersom storfepreisen øker i forhold til kylling prisen så vil dette bidra til å trekke ned storfeforbruket, men dette prisforholdet er ikke den eneste variabelen som forklarer utviklingen i storfeforbruket.

SAMMENDRAG (UTDATA)								
<i>Regresjonsstatistikk</i>								
Multipel R	0,46360891							
R-kvadrat	0,21493322							
Justert R-kvadrat	0,17924837							
Standardfeil	0,73048377							
Observasjoner	24							
<i>Variansanalyse</i>								
	<i>fg</i>	<i>SK</i>	<i>GK</i>	<i>F</i>	<i>Signifikans-F</i>			
Regresjon	1	3,21396226	3,21396226	6,02309388	0,02250195			
Residualer	22	11,7393438	0,53360654					
Totalt	23	14,953306						
	<i>Koeffisienter</i>	<i>Standardfeil</i>	<i>t-Stat</i>	<i>P-verdi</i>	<i>Vederste 95%</i>	<i>Øverste 95%</i>	<i>Nedre 95,0%</i>	<i>Øverste 95,0%</i>
Skjæringspunkt	21,8247219	0,95717852	22,8010987	8,4656E-17	19,8396551	23,8097886	19,8396551	23,8097886
X-variabel 1	-1,270779	0,5177978	-2,4541992	0,02250195	-2,3446259	-0,1969321	-2,3446259	-0,1969321

Figur 6.2 Utskrift av regresjonsanalyse. Forbruket av storfe per person er avhengig variabel og prisforhold mellom storfe og kylling er forklaringsvariabel. Kilde: AgriAnalyse

Kombinert sett indikerer disse to analyse-tilnærmingene at også andre faktorer enn kun prisutviklingen har bidratt til forbruksnedgangen for storfekjøtt de siste årene, herunder helse og kostråd. Vi kan dermed høst sannsynlig utelukke at det kun er prismekanismer som har ført til nedgangen i forbruket av storfekjøtt. Det er derimot krevende å dekomponere hvor mye av nedgangen som kan tilskrives pris, helse og kostråd, og eventuelt andre faktorer. Dette er et arbeid som vil en kreve en mer omfattende og detaljert analyse det som det legges opp til i dette notatet.

Ser man derimot på utviklingen i forbruket av fjørfe per person så viser figur 6.3 en positiv sammenheng mellom det relative prisforholdet og kyllingforbruket, dvs kyllingforbruket har økt i takt med at kyllingprisen relativt til storfe har falt i pris. I tillegg viser figuren også at korrelasjonen mellom prisforhold og kyllingforbruk er vesentlig større enn hva som er tilfellet for storfeforbruket. Dette kan antyde at det relative prisholdet mellom kylling og storfe i større grad forklarer økningen i forbruket av kylling enn det forklarer nedgangen i forbruket av storfe kjøtt. Ser man på samlet kjøttforbruk siden årtusenskiftet så har jo konsumet per person vært økende, og da særlig i første halvdel av 2000-tallet. Dette er også en periode preget av inntektsvekst og økt kjøpekraft for norske husholdninger. En måte å tolke dette på er at den økte kjøpekraften har blitt rettet mot det kjøttslaget som relativt sett har lavest pris. Slik sett kan det være mer riktig å si at det relative prisforholdet mellom storfe og kylling i deler av perioden kan ha bidratt til en stagnasjon av storfeforbruket fremfor en forbruksnedgang.

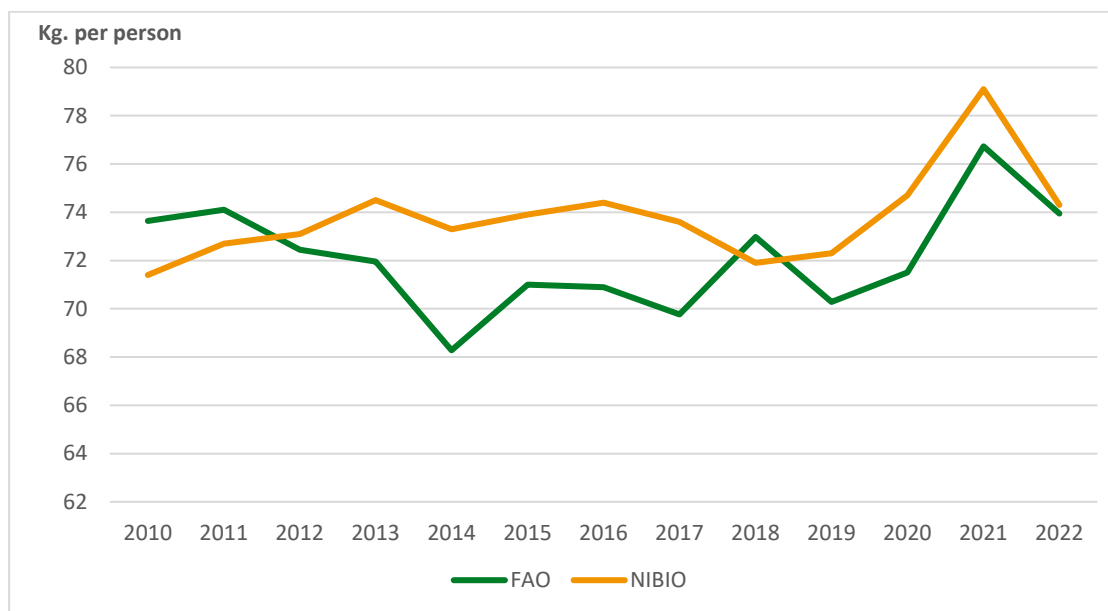

Figur 6.3. Forbruk av fjørfe og storfe per person målt i kg per år, og prisforhold målt i engrospriser (storfe/kylling). 2000-2023. Kilde: Nortura Totalmarked og Animalia

7. Internasjonale sammenligninger

7.1 Forbruket i Norge er moderat

Et annet interessant spørsmål er hvordan nordmenns konsum av kjøtt har utviklet seg over tid sammenlignet med andre nærliggende land. FAO, FNs organisasjon for ernæring og landbruk, publiserer beregninger for engrosforbruk av kjøtt i en rekke land, basert på matforsyningsstatistikk. FAO-tallene avviker noe fra NIBIOs beregninger for engrosforbruk, men dataene er godt egnet til å foreta internasjonale sammenligninger da samme metodegrunnlag er brukt på tvers av land.

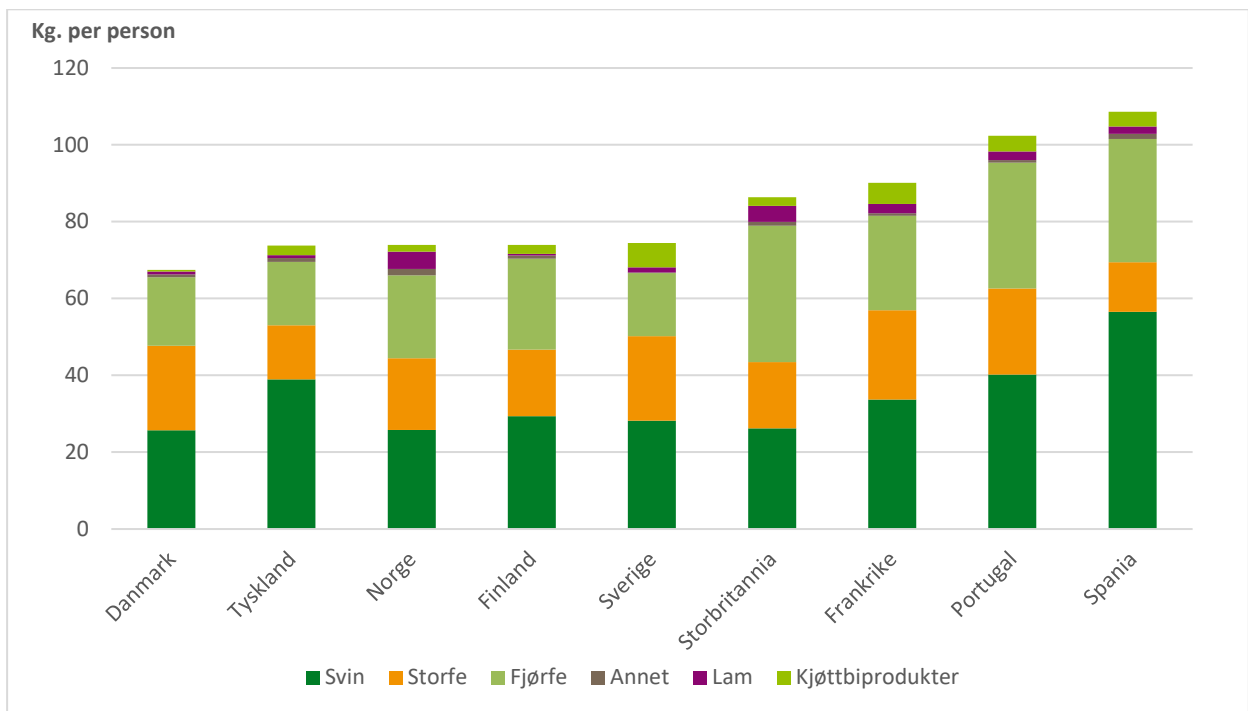
Figur 7.1 Engrosforbruk av kjøtt. Kilde: FAO og NIBIO/Helsedirektoratet

Ifølge FAO - tallene spiste nordmenn i 2022 mindre kjøtt per person sammenlignet med gjennomsnittet i Europa, men sammenlignet med våre danske naboer så var kjøttforbruket vårt høyere det året. Mens det totale kjøttforbruket per person i Norge ifølge FAO-tallene var 74 kg i 2022, så spiste en gjennomsnittsperson på kontinentet om lag 82 kg kjøtt. Til sammenligning spiste per person i Danmark kun 67,5 kg kjøtt. Når gjelder andre nordiske land så lå forbruket i 2022 omtrent på det norske nivået, og både i Sverige og Finland spiste per person om lag 74 kg årlig. I land der kjøtt tradisjonelt sett står sterkt i matkulturen slik som i Spania og Portugal, så var tilsvarende forbruk henholdsvis 109 og 102,5 kg i 2022. Også land som Storbritannia og Frankrike hadde høyere konsum av kjøtt per person enn

Norge. Slik sett er forbruket av kjøtt i Norge relativt moderat i forhold til nærliggende land som det er naturlig å sammenligne seg med.

Boks 7.1 FAOs tall for engrosforbruk av kjøtt

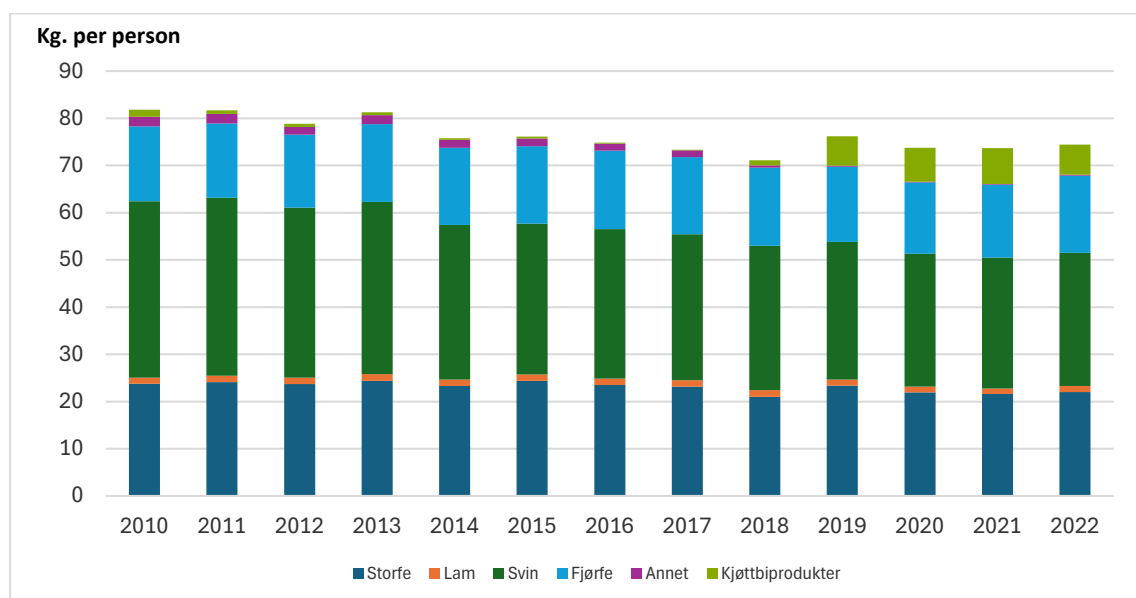
FNs organisasjon for ernæring og landbruk, publiserer beregninger for engrosforbruk av kjøtt i en rekke land, basert på matforsyningsstatistikk. Engrosforbruk av kjøtt er i dette tilfelle definert som total slakt som er tilgjengelig i det enkelte land per år. Her er bein, sener og andre ikke-spiselige deler av dyret inkludert. Lagerendringer, import og eksport er også tatt høyde for. FAO-tallene kan avvike en del fra NIBIOs beregninger for engrosforbruk. Årsaken til dette er at det er brukt ulike metoder for beregningene. Forutsetningene i FAO-statistikken skal allikevel være de samme for alle land, og dataene skal derfor være sammenliknbare på tvers av landene. Siste oppdaterte tall tilgjengelig er for 2022.

Figur 7.2 Engrosforbruk av kjøtt i ulike land i 2022. Kilde: FAO

7.2 Kjøttforbruket i Sverige og Danmark har gått ned over tid

Ser man på utviklingen over tid så har Sverige ifølge FAO-tallene sett en klar forbruksnedgang av kjøtt siden 2010. I snitt spiste per person 82 kg kjøtt i 2010, noe som gir en nedgang på 9 prosent sammenlignet med 2022-forbruket. Kjøttforbruket i Sverige gikk jevnt nedover fra 2010 til 2018, før det økte noe igjen og stabiliserte seg på om lag 74 kg. I Sverige har særlig forbruket av svin gått markant ned i denne tidsperioden, og i 2022 spiste man nesten 9 kg mindre svin per person sammenlignet med 2010. Videre viser tallene at storfe også har gått litt ned, mens forbruket av lam og kylling per person er uendret. Selv om konsumet av svinekjøtt har gått ned så utgjør svin fremdeles den største andelen av total kjøttkonsum per person etterfulgt av storfe. Ser på man forbruket av kylling så spiser per person betydelig mindre mengder kyllingkjøtt i Sverige enn i Norge.

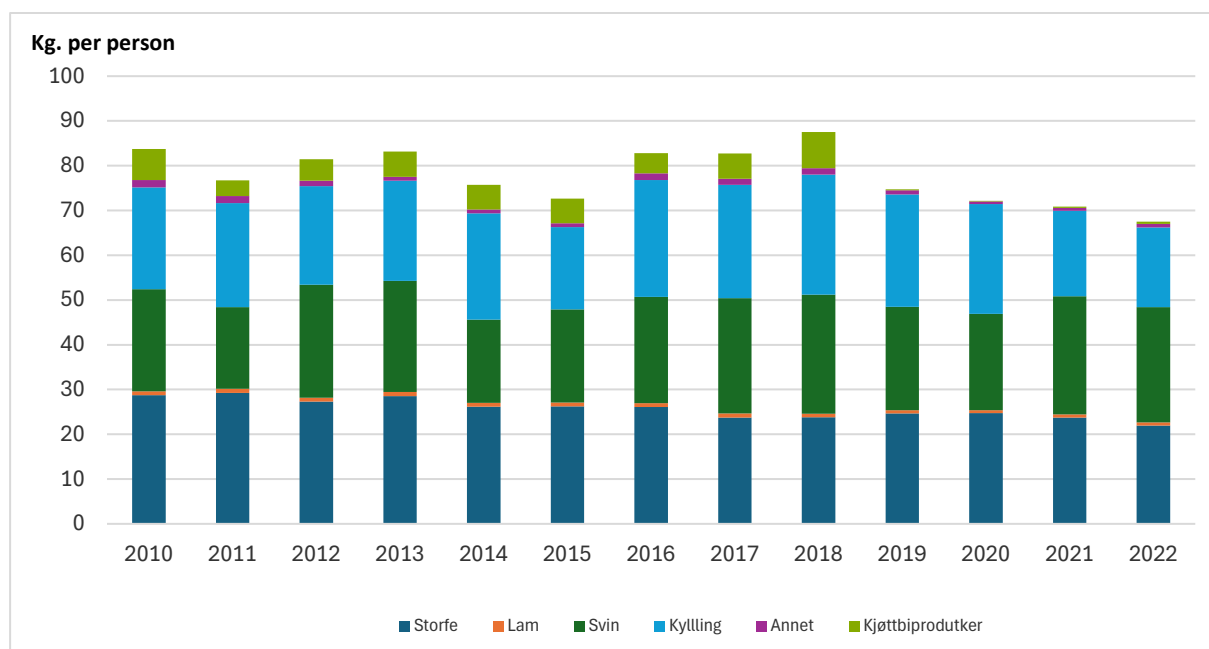

Figur 7.3 Kjøttforbruk per person i Sverige etter dyreslag, 2010-2022. Kilde: FAO

Danmark på sin side er det landet i Skandinavia som har størst nedgang i kjøttforbruket fra 2010 til 2022. Ifølge FAO har kjøttforbruket i Danmark i denne perioden falt med hele 19 prosent, og i 2022 spiste per danske i snitt 16 kg mindre kjøtt per person enn i 2010. I motsetning til Sverige så svingte kjøttkonsumet i mye større grad fra år til år i perioden 2010-2018, og det er særlig etter 2018 at dansker har redusert sitt kjøttforbruk.

I Danmark så er det forbruket av storfe som har gått mest ned siden 2010, mens forbruket av svin har gått motsatt vei. I 2022 spiste per person i Danmark 7 kg mindre storfekjøtt enn i 2010, mens man konsumerte 3 kg mer svinekjøtt. Når det gjelder kylling så har forbruket i store deler av denne tidsperioden vært jevnt høyt, men her har forbruket gått

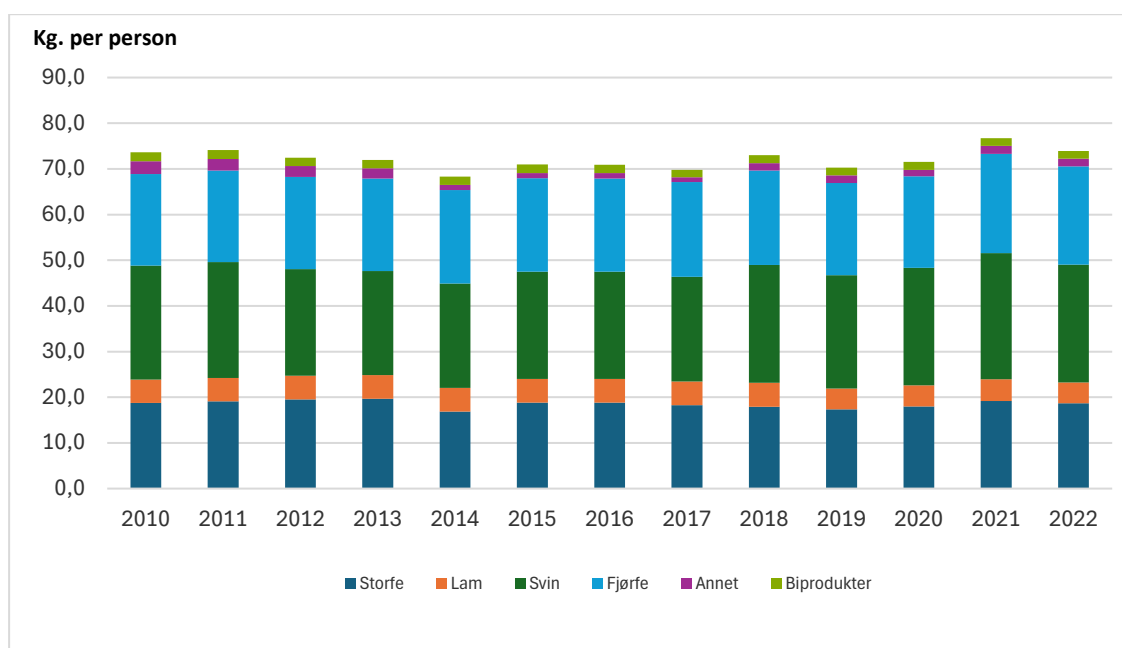
betydelig ned i 2021 og 2022. Sammenlignet med 2010 har forbruket av kylling per person gått ned med 5 kg.

Figur 7.4 Kjøttforbruk per person i Danmark etter dyreslag, 2010-2022. Kilde: FAO

7.3 Forskjeller og likheter i Skandinavia

Det er både mange likheter og forskjeller i kjøttforbruksutviklingen mellom Norge og de andre skandinaviske landene for perioden 2010-2022. Som drøftet ovenfor kan FAO-tallene avvike noe fra NIBIOs beregninger for engrosforbruk grunnet ulike beregningsmetoder, og ser man på forbruksutviklingen i Norge fra 2010 til 2022 så viser FAO-tallene at forbruket har vært uendret, mens NIBIO sine tall viser en liten oppgang i forbruket på 2,9 kg per person eller 4,1 prosent. Allikevel, uansett hvilket av disse to datagrunnlagene man legger til grunn så viser tallene at kjøttforbruket i Norge i denne tidsperioden i stor grad har vært stabilt. Utviklingen i samlet kjøttforbruk i Norge skiller seg dermed ut sammenlignet med våre skandinaviske naboland som ifølge FAO har hatt en klar nedgang i samme tidsrom. Ser man derimot på nivåer så spiste nordmenn og svensker like mye kjøtt i 2022 tilsvarende 74 kg per person, mens danskene ligger et stykke under med et inntak på 67,5 kg per person.

Figur 7.5 Kjøttforbruk per person i Norge etter dyreslag, 2010-2022. Kilde: FAO

Videre viser tallene at svin utgjør den største enkeltandelen av totalt kjøttkonsum i 2022 i samtlige tre land. Kylling-forbruket på sin side er gjennomgående høyere i Norge og Danmark sammenlignet med Sverige, mens for storfe er forbruket generelt lavere i Norge enn i de andre landene. Samtidig viser tallene at storfeforbruket i Norge har vært mer eller mindre uendret over tid, mens våre skandinaviske naboland og da særlig Danmark har sett en forbruksnedgang. Et annet interessant moment hvor Sverige skiller seg fra de andre to landene er at svineforbruket per person har gått kraftig ned fra 2010 til 2022.

Det er viktig å trekke fram at det hefter en del usikkerhet rundt FAO-tallene, og dermed også denne sammenligningen mellom skandinaviske land som er foretatt i dette avsnittet. Dette skyldes hovedsakelig at det kan være en del avvik mellom FAO sine beregninger og beregninger/statistikk som lages på nasjonalt nivå for hvert enkelt land, blant annet grunnet ulik metodebruk. I tillegg er det viktig å påpeke at tall for årene 2020-2022 er sterkt preget av koronapandemien, noe som også kan gi opphav til ytterligere forskjeller mellom ulike beregningsmetoder. Samtidig er det òg en del avvik mellom forbrukstallene som lages på nasjonalt for de ulike land slik at disse er heller ikke direkte sammenlignbare. For eksempel så inneholder forbrukstallene for Sverige som utgis av Jordbruksverket også norsk kjøttforbruk da beregningsmetoden ikke tar høyde for nordmenns grensehandel i Sverige. De offisielle danske forbrukstallene som utgis av DTU Fødevareinstituttet er på sin side i rå vekt og skiller heller ikke mellom ulike dyreslag, men mellom fersk og bearbeidet kjøtt. Av den grunn er FAO-tallene de beste egnede dataene til å foreta internasjonale sammenligninger nettopp fordi samme metodegrunnlag er brukt på tvers av land.

Litteraturliste

- **Animalia** - Kjøttets tilstand 2023:
<https://animalia.no/no/animalia/aktuelt/folg-KT-2023/>
- **Animalia** - Kjøttets tilstand 2024:
<https://www.animalia.no/no/animalia/aktuelt/her-er-kjottets-tilstand-2024/>
- **Animalia** - Kjøttforbruk i Norge sammenliknet med andre land:
<https://www.animalia.no/no/samfunn/kjottforbruk/kjottforbruk-i-norge-sammenliknet-med-andre-land/>
- **Bugge og Alfnes (2018)**: Kjøttfrie spisevaner - hva tenker forbrukerne?, OsloMet, Oppdragsrapport nr. 14- 2018:
<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5355/OR%2014%20-%202018%20Kj%c3%83%c2%b8ttfrie%20spisevaner%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- **Den stolte hane** - Bærekraftig-produksjon-i-verdensklasse
<https://www.denstoltehane.no/baerekraftig-produksjon-i-verdensklasse/>
- **FAO** – Food Supply Balance database:
<https://www.fao.org/faostat/en/#data/FBS>
- **Forskning.no (2018)** - Dropp storfekjøtt om du vil spise klimavennlig
<https://www.forskning.no/ny-klima-mat-og-helse/dropp-storfekjott-om-du-vil-spise-klimavennlig/294368>
- **Finci, Svennerud, Smedshaug og Rustad (2023)** - Norsk selvforsyning av matvarer –status og potensial, Nibio og AgriAnalyse, NIBIO Rapport ,Vol. 9 , Nr. 137, 2023
https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmlui/bitstream/handle/11250/3105805/NIBIO_RAPPORT_2023_9_137.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- **Framtiden i våre hender** – Sjekk hvilken mat som er best for miljøet:
<https://www.framtiden.no/tips/sjekk-hvilken-mat-som-er-best-for-miljoet>
- **Gustavsen (2006)** - En prognosemodell for kjøtt, fjørfe og egg, NILF (dagens NIBIO) - NILF-rapport 2006–4
<https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmlui/bitstream/handle/11250/2494682/NILF-Rapport-2006-04.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- **Helsedirektoratet** – Kostrådene 2024:
<https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/kostradene-og-naeringsstoffer>
- **Helsedirektoratet** – Utvikling Norsk Kosthold 2024:
<https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/utviklingen-i-norsk-kosthold-2024>
- **Helsedirektoratet** – Utvikling Norsk Kosthold 2023:
<https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/utviklingen-i-norsk-kosthold-2023>
- **Helsedirektoratet** – Høring om nasjonale kostråd:
<https://www.helsedirektoratet.no/horinger/nasjonale-kostrad>
- **Helsedirektoratet** – Kostrådene 2011:
<https://fido.nrk.no/679e1780d7cd22db3676f37d9a2da54d9f642bc6f4f56e30a01d03518723ecb6/Oppsummering.pdf>
- **Jordbruksverket** – Konsumtion av kött:
<https://jordbruksverket.se/mat-och-drycker/hallbar-produktion-och-konsumtion-av-mat/konsumtion-av-kott#h-Direktkonsumtionavkott>
- **Matprat** – Tall og fakta om kylling:
<https://www.matprat.no/artikler/ravarer/tall-og-fakta-om-kylling/>
- **Matprat** – Spørsmål og svar om klima og matproduksjon:
<https://www.matprat.no/artikler/matproduksjon/sporsmal-og-svar-om-klima-og-matproduksjon/>
- **Matprat** – Hva betyr kjøtt for Co2-utslippet ditt:
<https://www.matprat.no/artikler/matproduksjon/hva-betyr-kjott-for-co2-utslippet-ditt/>
- **Nationen (2016)** – Nå smaker det av fugl igjen
<https://www.nationen.no/dyrehelse/kylling/kyllingproduksjon/na-smaker-det-av-fugl-igjen/s/23-148-148078>

- **Nordic Cooperation-** Nordic Nutrition Recommendations 2023:
<https://www.norden.org/en/publication/nordic-nutrition-recommendations-2023>
- **Norges Sjømatråd:** 270 000 norske barn og unge spiser nesten ikke fisk
<https://www.seafood.no/aktuelt/nyheter/270-000-norske-barn-og-unge-spiser-nesten-ikke-fisk/>
- **Norsk Kylling-** Dyrevelferd:
<https://norsk-kylling.no/dyrevelferd/>
- **NRK (2023)** - Nordmenn vil ikke bytte ut kjøtt med «kjøtt»: – Virker som markedet er mettet
<https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/salget-av-plantebaserte-alternativer-til-kjott-har-flatet-ut-1.16255454>
- **NRK (2016)** - Forsker vil ha risikomerking på kylling
<https://www.nrk.no/norge/vil-ha-risikomerking-pa-kylling-1.11926535>
- **Oslo kommune** - Arbeid for bærekraftig og redusert forbruk internt i Oslo kommune:
<https://www.oslo.kommune.no/miljo-og-klima/slik-jobber-vi-med-miljo-og-klima/barekraftig-og-reduert-forbruk/arbeid-for-barekraftig-og-reduert-forbruk-internt-i-oslo-kommune/#gref>
- **Statistisk Sentralbyrå (SSB)** – Konjunkturtendensene
<https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/konjunkturer/statistikk/konjunkturtendensene>
- **Statistisk Sentralbyrå (SSB)** - Utslipp til luft:
<https://www.ssb.no/natur-og-miljo/forurensning-og-klima/statistikk/utslipp-til-luft>
- **Statistisk Sentralbyrå (SSB)** – Konsumprisindeksen (KPI)
<https://www.ssb.no/kpi>
- **TV2 (2024)** - Kraftig vekst: – Som å gå fra røyk til snus
<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/kraftig-vekst-som-a-ga-fra-royk-til-snus/16953081/>
- **TV2 (2022)** - De neste dagene skal vi spise 20 millioner pølser
<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/de-neste-dagene-skal-vi-spise-20-millioner-polser/14786795/>
- **Veterinærinstituttet (2021)** - Fôrets sammensetning er avgjørende i oppdrett av kylling uten bruk av antibiotika

<https://www.vetinst.no/nyheter/forets-sammensetning-er-avgjorende-i-oppdrett-av-kylling-uten-bruk-av-antibiotika>

- **VG (2024):** Flertall på Tinget: Kan bli gratis skolemat
<https://www.vg.no/nyheter/i/0Vgmy0/flertall-paa-tinget-opptrapping-av-gratis-skolemat>
- **VG (2014):** Legeforeningens president: Har ikke spist kylling i hele høst
<https://www.vg.no/forbruker/i/3yMyX/legeforeningens-president-har-ikke-spist-kylling-i-hele-hoest>
- **Videnskab.dk (2024):** Forbrukerne trodser kødskam ved køledisken – ny forskning har bud på forklaring
<https://videnskab.dk/krop-sundhed/forbrukerne-trodser-koedskam-ved-koeledisken-ny-forskning-har-bud-paa-forklaring/>
- **Øvrige kilder - Spørreundersøkelser mottatt fra MatPrat i PDF-format:**
 - Ipsos Spisefakta 2024
 - Undersøkelse om dyrevelferd fra YouGov på vegne av MatPrat
 - Opinion Ung 24
 - Opinion sin undersøkelse Forbruker og bærekraft 2024

Utgivelser 2025

Rapport 1–2025: Miljøiltak i jordbruket rundt Oslofjorden: Effekter på struktur, produksjon og investeringsbehov

Rapport 2–2025: Sårbarhet for økologisk grøntproduksjon i Norge

Utgivelser 2024

Rapport 1–2024: Opptapping i jordbruket - Ei ny retning for å betre svare opp dei landbruks politiske måla

Rapport 2–2024: Bedret utnytting av viltkjøtt som en ressurs for næringsutvikling i Distrikts-Norge: En analyse med utgangspunkt i den lokale kjøttbransjen

Rapport 3–2024: Teknologibruk for melk- og kjøttproduksjon i utmarka i Nord-Norge, med Troms som eksempel

Rapport 4–2024: Det handler om volum - utfordringer og flaskehalsar i verdikjeden i anskaffelse av økologisk mat i Viken fylkeskommune

Rapport 5–2024: Hvordan opprettholde melkeproduksjonen på bevaringsverdige storferaser?

Rapport 6–2024: Frukt og bærproduksjonen i Norge og Vestland: Vekst eller stagnasjon?

Rapport 7–2024: Bærekraftig økonomi i Troms-jordbruket

Rapport 8–2024: Vestfoldlandbruket - bærekraftig, attraktiv og verdiskapende produksjon og foredling

Rapport 9–2024: Framtida for jordbærbygda Valldal

Hollendergata 5.
Pb. 9347 Grønland
N-0135 OSLO
E-post: post@agrianalyse.no
Web: <http://www.agrianalyse.no>

ISSN 1894–1192

ISSN (WEB) 1894–1877

